Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИКОНАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D7 «ТОРГІВЛЯ» ОПП «БІЗНЕС І ТОРГІВЛЯ»

Полтава 2026

Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D7 «Торгівля» ОПП «Бізнес і торгівля». Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2026. 77 с.

Укладачі: Чижевська М.Б., к.е.н., доцент;
Дубіщев В.П., д.е.н., професор;
Скрильник А.С., к.е.н., доцент;
Міняйленко І.В., к.е.н., доцент;
Шурдук І.В., к.е.н., доцент;
Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент

Відповідальний за випуск: М.Б. Чижевська, кандидат економічних наук, доцент.

Рецензент: Крекотень І.М., кандидат економічних наук, доцент.

Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
від «28» серпня 2026 р., протокол № 1

© НУ «Полтавська політехніка імені Ю. Кондратюка», 2026 рік

Верстка: О.О. Щур-Дунець

29.2.169.06.01

ЗМІСТ

1. Загальні положення 4
2. Вибір та затвердження теми 7
3. Добір та вивчення літератури 8
4. Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи 8
5. Критерії оцінки кваліфікаційної роботи 42
6. Правила оформлення текстового матеріалу 44
7. Поради щодо виступу здобувача при захисті кваліфікаційної роботи 53
8. Академічна доброчесність під час виконання та захисту кваліфікаційної роботи 54
9. Використання штучного інтелекту в кваліфікаційній роботі 56
Список використаних джерел 58
Додаток А. Орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт 59
Додаток Б. Зразок напису на твердій обкладинці 61
Додаток В. Приклад оформлення титульного аркуша до кваліфікаційної роботи 62
Додаток Г. Приклад оформлення другого титульного аркуша кваліфікаційної роботи 63
Додаток Д. Приклад виконання реферату 64
Додаток Е. Приклад оформлення змісту 65
Додаток Ж. Приклад виконання текстового документа 66
Додаток К. Приклади виконання наочного матеріалу 68
Додаток Л. Приклад написання висновків та пропозицій 70
Додаток М. Приклад складання рецензії 71
Додаток Н. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел 73

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні вказівки розроблені для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D7 «Торгівля», галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право», за ОПП «Бізнес і торгівля» 2026 року, та викладачів, які здійснюють керівництво кваліфікаційними роботами. Вони визначають вимоги до змісту, оформлення, організації виконання та публічного захисту кваліфікаційної роботи. Освітня кваліфікація випускника – магістр з торгівлі.

Кваліфікаційна робота (далі КР) є формою підсумкової атестації здобувачів вищої освіти - підсумковою навчально-дослідницькою роботою, що самостійно виконується здобувачем на завершальному етапі навчання в університеті. Вона засвідчує якість опанування здобувачем програмного матеріалу й уміння його використовувати; здатність до проведення аналітичних досліджень і формулювання належних висновків, можливість опрацювання літературних джерел та розв'язання науково-практичних проблем. КР є кваліфікаційним документом, за яким екзаменаційна комісія визначає рівень сформованих компетенцій за фахом та теоретичної підготовки випускника, його готовність до самостійної роботи за фахом та ухвалює рішення про присвоєння йому відповідної освітньої кваліфікації.

Кваліфікаційна робота є обов'язковим освітнім компонентом ОК14 обсягом 12 кредитів ЄКТС. Виконане дослідження має розв'язувати складне практичне або теоретичне завдання у сфері підприємництва та торгівлі, містити дослідницьку та/або інноваційну складову в умовах невизначеності. Викладений у методичних вказівках економіко-аналітичний інструментарій стосується як торговельних підприємств, так і інших суб'єктів господарювання (за умови відповідності обраної проблематики предметній області ОПП).

Кваліфікаційна робота як, насамперед, теоретично-прикладне дослідження, повинна відповідати таким **вимогам**:

– виконуватися на актуальну тему;

– мати достатнє теоретичне осмислення проблеми;

– передбачати проведення аналізу зовнішнього середовища та діяльності конкретного підприємства (бази практики), галузі, регіону;

– містити власний підхід здобувача до розв'язання проблеми;

– завершуватися висновками та рекомендаціями щодо практичного розв'язання проблеми;

– містити оцінку наслідків застосування рекомендацій на практиці.

Метою підготовки та захисту КР є:

– поглиблення теоретичних і практичних знань здобувачів за спеціальністю;

– напрацювання навичок практичного застосування здобувачами своїх знань при вирішенні конкретних завдань;

– оволодіння сучасним науковим інструментарієм аналізу економічних проблем;

– опанування науковими досягненнями та вмінням застосовувати їх при вирішенні прикладних проблем;

– визначення ступеня підготовки випускника до самостійної практичної діяльності.

Працюючи над КР, здобувач має засвоїти навички правильної постановки проблеми та обґрунтування її актуальності, формулювання мети і завдань дослідження, побудови логічного плану й оптимальної структури, роботи з літературними джерелами та статистичною інформацією, аналізу й оцінювання різних аспектів діяльності суб'єкта господарювання, обґрунтування власних узагальнень, висновків і пропозицій.

Основними завданнями КР є:

– вивчення, поглиблення та узагальнення теоретично-методичних засад за обраним напрямом дослідження;

– всебічне оцінювання ситуації із застосуванням сучасного наукового інструментарію;

– розроблення й оцінювання альтернативних підходів до вирішення визначених проблем;

– економічне обґрунтування запропонованих рішень із використанням ситуаційного аналізу;

– підготовка доповіді та наочних матеріалів, що передають основний зміст роботи і пропозиції автора, з подальшим їх публічним захистом.

Повнота й особливості реалізації цих завдань залежать від напряму дослідження, сфери діяльності суб'єкта господарювання та його специфічних рис.

Для спеціальності D7 зміст дослідження конкретизують через управління асортиментом, товарними потоками, комерційними процесами, якістю товарів і сервісу, цифровими каналами продажу, конкурентоспроможністю або стійкістю бізнесу.

Процес написання і захисту кваліфікаційної роботи складається з кількох **етапів**, основні з яких наступні:

– вибір теми;

– затвердження теми і призначення наукового керівника роботи на засіданні кафедри;

– складання і затвердження плану роботи, визначення обсягу та змісту графічної частини;

– добір документів та звітності, які регламентують і містять інформацію про економічну, фінансову й виробничу діяльність підприємства;

– вивчення літературних джерел і законодавчої бази з теми кваліфікаційної роботи;

– накопичення та попереднє оброблення практичних даних;

– узагальнення теоретичного і прикладного матеріалу з теми й узгодження його з науковим керівником;

– написання роботи;

– підготовка наочних (ілюстративних) матеріалів;

– подання роботи на кафедру;

– рецензування роботи;

– перевірка запозичень, достовірності даних і дотримання академічної доброчесності відповідно до розділу 8;

– захист перед екзаменаційною комісією.

Компетентності та результати навчання, що оцінюються під час виконання і захисту ОК14

Перелік наведено за розділами 1.6, 1.7 та матрицями відповідності наданої ОПП «Бізнес і торгівля» 2026 року. Для ОК14 матриці передбачають ІК; ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК5, ЗК6; СК1-СК6; ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН5–ПРН12. ЗК4 та ПРН4 до цього переліку не включено, оскільки в колонці ОК14 наданої ОПП вони не позначені.

ІК. Здатність розв’язувати складні задачі і проблеми у галузі підприємництва та торгівлі або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

ЗК1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов’язків.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

СК1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких та торговельних структур.

СК2. Здатність проводити оцінювання продукції, товарів і послуг в підприємницькій та торговельній діяльності.

СК3. Здатність до ефективного управління діяльністю суб’єктів господарювання в сфері підприємництва та торгівлі.

СК4. Здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у професійній діяльності.

СК5. Здатність до ініціювання та реалізації інноваційних проектів в підприємницькій та торговельній діяльності.

СК6. Здатність формувати, реалізовувати та адаптувати стратегії забезпечення стійкості бізнесу в умовах невизначеності.

Програмні результати навчання

ПРН1. Адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

ПРН2. Визначати, аналізувати проблеми підприємництва і торгівлі та розробляти заходи щодо їх вирішення.

ПРН3. Розробляти заходи матеріального і морального заохочення та застосовувати інші інструменти мотивування персоналу й партнерів для досягнення поставленої мети.

ПРН5. Професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва та торгівлі.

ПРН6. Розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення якості виконуваних робіт і визначати їх ефективність.

ПРН7. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб’єктів господарювання у сфері підприємництва і торгівлі.

ПРН8. Оцінювати продукцію, товари, послуги, а також процеси, що відбуваються в підприємницьких та торговельних структурах, і робити відповідні висновки для прийняття управлінських рішень.

ПРН9. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької та торговельної діяльності.

ПРН10. Вирішувати проблемні питання, що виникають в діяльності підприємницьких і торговельних структур за умов невизначеності та ризиків.

ПРН11. Впроваджувати інноваційні проєкти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких і торговельних структур.

ПРН12. Розробляти та впроваджувати антикризові стратегії для забезпечення стабільності, стійкості та розвитку бізнесу в умовах невизначеності.

Досягнення результатів підтверджують постановка проблеми, критичний огляд джерел, перевірені розрахунки, оцінювання товарів і бізнес-процесів, обґрунтовані управлінські та інноваційні рішення, план реалізації й перевірка стійкості запропонованих заходів. Для кожного рішення зазначають ресурси, відповідальних, строки, показники результативності та ризики. Наявність відповідних доказів оцінюють за змістом роботи й відповідями під час захисту.

2. ВИБІР ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ

Тематика кваліфікаційних робіт (додаток А) розробляється випусковою кафедрою на кожен навчальний рік відповідно до ОПП «Бізнес і торгівля» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D7 «Торгівля». Назва теми повинна відображати конкретну проблему, об'єкт дослідження та очікуваний практичний результат у сфері підприємництва й торгівлі.

Для затвердження теми кваліфікаційної роботи здобувачі звертаються на кафедру із заявою, в якій указується тема, а також назва суб'єкта підприємницької діяльності (підприємства, установи, організації, ФОП) на матеріалах якого буде виконуватися дослідження.

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу затверджує тему, призначає керівника кваліфікаційної роботи з-поміж викладачів кафедри. Крім керівника кваліфікаційної роботи кафедра може призначити консультантів з окремих розділів роботи.

Список здобувачів-магістрантів, перелік обраних тем кваліфікаційних робіт та наукових керівників кожного року затверджується наказом ректора по університету.

Кафедра видає здобувачу завдання до кваліфікаційної роботи, що погоджується з керівником та затверджується завідувачем кафедри. Керівник кваліфікаційної роботи індивідуально консультує здобувача, допомагає в розробленні плану КР, дає рекомендації щодо збирання й оброблення практичного матеріалу, з підбору необхідної літератури. Крім того, керівник консультує здобувача з фахових питань, здійснює постійний контроль за ходом

виконання КР та дотриманням строків написання окремих розділів, дає відгук на КР, готує здобувача до захисту.

3. ДОБІР ТА ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Виконання кваліфікаційної роботи ґрунтується на всебічному вивченні літературних джерел за темою дослідження. Опрацювання джерельної бази здобувачам слід розпочинати з аналізу нормативно-правової бази: кодексів і законів України, постанов та рішень Кабінету Міністрів України, а також нормативно-інструктивних документів (постанов, наказів, інструкцій, рекомендацій) галузевих міністерств і відомств. Зазначені матеріали систематично оприлюднюються в офіційних друкованих виданнях та на офіційних вебпорталах органів державної влади.

Крім того, слід докладно опрацювати матеріали з теми дослідження, викладені у підручниках і навчальних посібниках із відповідних дисциплін; ознайомитися зі спеціальною літературою з обраної теми за останні п’ять років: монографіями, статтями, опублікованими у фахових періодичних виданнях, статистичними довідниками. Важливим джерелом вторинної інформації може бути мережа Інтернет.

До списку використаних джерел включають лише фактично опрацьовані та використані у роботі джерела. Назву, авторів, рік, видавництво або журнал, випуск, сторінки та DOI/URL перевіряють за оригіналом чи офіційною сторінкою видавця; пошукові підказки та відповіді ШІ не є підтвердженням існування публікації. Добір джерел має забезпечувати різні наукові позиції, а не штучне збільшення кількості посилань.

4. СТРУКТУРА, ЗМІСТ ТА ОБСЯГ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота як оригінальне самостійне дослідження повинна мати відповідну логіку побудови, послідовність, системність і завершеність. Загальний обсяг має складати 100 - 120 сторінок друкованого тексту, не враховуючи додатків.

КР повинна виконуватись з урахуванням вимог державних і галузевих стандартів, українською мовою, у науковому стилі без орфографічних чи синтаксичних помилок.

Кваліфікаційна робота поділяється на:

– вступну частину;
– основну частину;
– додатки.

Вступна частина кваліфікаційної роботи містить такі структурні елементи:

а) **тверда обкладинка,** яка остаточно формує кваліфікаційну роботу. На лицевій стороні обкладинки прикріплюється (наклеюється) аркуш установленого зразка (додаток Б);

б) **титульний аркуш** є першим аркушем кваліфікаційної роботи, який

включається до загальної нумерації сторінок. У складі кваліфікаційної роботи титульний аркуш знаходиться відразу після обкладинки (додаток В);

в) **другий титульний аркуш**, на якому розміщуються підписи наукового керівника, відповідального за нормоконтроль роботи, консультантів та завідуючого кафедрою економіки, підприємництва та маркетингу (додаток Г);

г) **реферат** призначений для ознайомлення з кваліфікаційною роботою. Він має бути стислим, інформативним і містити відомості, які дозволяють зрозуміти сутність виконаної роботи, з'ясувати застосовані методи дослідження та отримані результати.

Склад реферату:

1) відомості про обсяг кваліфікаційної роботи, кількість ілюстрацій, таблиць, додатків, кількість використаних джерел;

2) текст реферату;

3) перелік ключових слів.

Текст реферату складається, як правило, у такій послідовності:

– автор, тема КР;
– об'єкт дослідження, предмет дослідження;
– мета роботи;
– методи дослідження;
– результати та їх новизна;
– рекомендації щодо використання результатів роботи;
– економічна ефективність;
– значущість роботи і висновки.

Реферат виконують обсягом до 500 слів, що має відповідати одній сторінці формату А4.

Ключові слова, що є визначальними для розкриття сутності кваліфікаційної роботи, розміщують після тексту реферату. Перелік містить 10 – 15 ключових слів (словосполучень).

Реферат подають українською мовою з автентичним перекладом однією з іноземних мов.

Приклад складання реферату наведено в додатку Д.

д) **зміст** розташовують безпосередньо після реферату, починаючи з нової сторінки. Зміст (план) КР має відображати суть проблеми, її складність, специфіку та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими, зрозумілими та літературно грамотними.

До змісту включають: вступ; послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (якщо вони мають заголовки); висновки та пропозиції; список використаних джерел, перелік додатків.

У додатку Е наведено зразок змісту кваліфікаційної роботи. Якщо на одному аркуші зміст не поміщається, його продовжують на наступній сторінці.

Рекомендується наступна структура **основної частини** КР:

– вступ;
– перший (теоретико-методичний) розділ;
– другий (аналітичний) розділ;
– третій (проектний) розділ;

– висновки та пропозиції;

– список використаних джерел.

Вступ за обсягом має складати 3 – 4 сторінки і містити:

– наукове обґрунтування актуальності та значення обраної теми;

– формулювання предмету, мети, основних завдань КР і коротку характеристику об'єкта дослідження;

– характеристику структури КР та застосованих методів дослідження.

Перший розділ (обсяг 30 – 35 стор.) за структурою складається з 3 – 4 підрозділів, у яких необхідно висвітлити:

– основні теоретичні положення досліджуваної проблеми; визначення економічної суті та поняття певних економічних категорій;

– стан наукових досліджень за темою КР з урахуванням закордонного досвіду;

– аналіз існуючих точок зору (у тому числі й власної) на ті чи інші дискусійні або проблемні аспекти теми;

– класифікацію критеріїв і факторів, що впливають на об'єкт дослідження.

– аналіз існуючого методичного забезпечення щодо теми дослідження;

– виклад методологічних підходів, методів та засобів аналізу досліджуваних категорій, що будуть використовуватися у наступних розділах КР з урахуванням їх особливостей.

Цей розділ включає огляд (аналіз) наукової, навчальної та нормативної літератури, використаної при висвітленні теоретичних та методичних аспектів теми з обов'язковим посиланням на відповідні пункти у переліку використаних джерел. Це насамперед стосується оцінювання методологічних засад, наукових підходів, а також критичного аналізу понятійно-категоріального апарату, принципів та ознак досліджуваного явища у працях різних авторів. За необхідності до розділу може включатися аналіз основних законодавчих і нормативних документів.

Оскільки методики оцінювання і методи аналізу відіграють важливу роль у вивченні й розв'язанні проблем, які є предметом дослідження в КР, автор має зробити критичне оцінювання наявних методик і методів аналізу, вибрати найпридатніші та обґрунтувати свій вибір.

Перший розділ завершується стислими висновками, які містять чітку власну точку зору на теоретичні та методичні аспекти теми дослідження.

Другий розділ (обсяг 40 – 45 стор.) у трьох (чотирьох) підрозділах повинен містити ґрунтовний аналіз фактичного стану досліджуваної проблеми виключно на матеріалах конкретного суб'єкта господарювання (галузі, регіону) з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища. Рекомендується зосередити увагу на:

– організаційно-правових основах функціонування суб'єкта господарювання;

– аналізі зовнішнього середовища суб'єкта господарювання (галузь, конкуренти, споживачі);

– аналізі основних економічних та фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання;

– визначенні ключових факторів успіху суб'єкта господарювання.

Основними джерелами даних для написання розділу є бухгалтерський та податковий облік об'єкта дослідження, його фінансова і статистична звітність. Варто скористатися даними літературних джерел, зокрема періодичних видань, а також даними, що здобуті шляхом власних спостережень, експериментів, розрахунків, соціологічних опитувань; матеріалами звіту переддипломної практики; даними статистичних щорічників, Internet-сайтами міністерств та фірм-конкурентів тощо.

Склад фінансової звітності визначають за категорією підприємства, застосованими стандартами та звітним періодом [6–9]. Повний комплект за НП(С)БО 1 включає такі звіти; примітки та інформацію за сегментами подають за наявності відповідного обов'язку:

- форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»;
- форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»;
- форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» або форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)»;
- форма № 4 «Звіт про власний капітал»;
- форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» - для суб'єкта господарювання, на які поширюється відповідний порядок;
- форма № 6 «Інформація за сегментами» - у випадках, передбачених правилами складання сегментної звітності;
- форми № 1-м та № 2-м у складі фінансової звітності малого підприємства за НП(С)БО 25;
- форми № 1-мс та № 2-мс у складі фінансової звітності мікропідприємства за НП(С)БО 25.

Фінансова звітність малого підприємства відповідно до вимог НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» складається з двох основних форм:

- форма №1-м «Баланс»;
- форма №2-м «Звіт про фінансові результати»

Фінансова звітність мікропідприємства відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»:

- форма №1-мс «Баланс»;
- форма №2-мс «Звіт про фінансові результати»

Статистична звітність є джерелом даних для аналізу діяльності суб'єкта господарювання. Перелік форм, періодичність і коло респондентів визначаються конкретним державним статистичним спостереженням. У таблиці 1 наведено форми за офіційним табелем Держстату на 2026 рік [10]. Їх перелік не означає, що кожен суб'єкт господарювання подає всі зазначені форми. Для аналізу попередніх років використовують фактично подані звіти відповідного року, не переносячи до них механічно нові коди рядків.

Таблиця 1. Форми статистичної звітності суб'єктів господарювання

Критерій	Форма статистичної звітності, періодичність подання
1	2
Спостереження ринку праці	➢ № 1-ПВ (місячна) «Звіт із праці»; № 1-ПВ (квартальна) «Звіт із праці». Інші відомості про умови праці - за фактичними документами та спостереженням відповідного року.
Ділова активність юридичних осіб – підприємств	➢ № 2К-П (місячна) «Обстеження ділової активності промислового підприємства»; № 2К-С (квартальна) - сільськогосподарського підприємства; № 2К-Б (квартальна) - будівельного підприємства; № 2К-Т (квартальна) - підприємства оптової та роздрібної торгівлі, з ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів; № 2К-СП (квартальна) - підприємства сфери послуг.
Загальна діяльність підприємств	➢ № 1-підприємництво (річна) «Структурне обстеження підприємства»; № 2-підприємництво (річна) «Структурне обстеження підприємства». Застосовують форму, визначену для конкретного респондента та звітного року.
Вид діяльності – надання послуг	1-послуги (квартальна) «Звіт про обсяги реалізованих послуг»
Вид діяльності – роздрібна торгівля	➢ № 1-торг (місячна) «Звіт про товарооборот торгової мережі»; № 3-торг (квартальна) «Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі». Кількість об'єктів і торгову площу підтверджують управлінським реєстром, технічними паспортами, договорами користування приміщеннями; стару форму № 7-торг не вимагають як поточну звітність.
Вид діяльності – оптова торгівля	➢ 1-опт (місячна) «Звіт про обсяг оптового товарообороту»; ➢ 1-опт (квартальна) «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі»
Спостереження щодо обсягів капітальних інвестицій підприємств	➢ № 2-інвестиції (квартальна) «Звіт про капітальні інвестиції»; № 2-ОЗ ІНВ (річна) «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції».
Вид діяльності – сільське господарство (за видами)	➢ № 37-сг (місячна) «Звіт про збирання врожаю сільськогосподарських культур»; № 24-сг (місячна) «Звіт про виробництво продукції тваринництва та кількість сільськогосподарських тварин»; № 21-заг (місячна, річна) «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства»; № 4-сг (річна) «Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур»; № 9-сг (річна) «Звіт про використання добрив і пестицидів»; № 29-сг (річна) «Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду»; № 24 (річна) «Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами»; № 50-сг (річна) «Звіт про основні економічні показники роботи

Критерій	Форма статистичної звітності, періодичність подання
1	2
	сільськогосподарських підприємств»; № 10-мех (один раз на п'ять років) «Звіт про наявність сільськогосподарської техніки й обладнання для виробництва відновлювальної енергії в сільськогосподарських підприємствах»; № 2-ферм (річна) «Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) сільського господарства»; № 1-зерно (місячна) «Звіт про надходження культур зернових і зернобобових та олійних на перероблення та зберігання».
	➢ № 11-заг (квартальна) «Звіт про надходження сільськогосподарських тварин на переробні підприємства»; № 13-заг (річна) «Звіт про надходження молочної сировини на перероблення й отримання з неї молочних продуктів». Іншу галузеву інформацію добирають за табелем відповідного року та документами підприємства.
Підприємства рибного господарства	1-риба (річна) «Звіт про добування водних біоресурсів»
Підприємства лісового господарства	➢ № 3-лг (річна) «Звіт про відтворення та захист лісів». Інші відомості про лісове та мисливське господарство - за застосовними формами й адміністративними даними відповідного року.
Підприємства паливно-енергетичного комплексу	➢ 4-мтп (місячна) «Звіт про використання та запаси палива»; ➢ 4-мтп (річна) «Звіт про використання та запаси палива»; ➢ 11-мтп (річна) «Звіт про постачання та використання енергії»
Промислові підприємства	➢ № 1-ПЕ (місячна) «Звіт про економічні показники короткотермінової статистики промисловості»; № 1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції»; № 1-П (місячна) «Звіт про виробництво промислової продукції за видами».
Будівельні підприємства	1-кб (місячна) «Звіт про виконання будівельних робіт»
Автотранспортні підприємства	2-тр (річна) «Звіт про роботу автотранспорту»
Вид діяльності – вантажні та/або пасажирські автоперевезення	➢ № 51-авто (місячна) «Звіт про перевезення вантажів автомобільним транспортом»; № 31-авто (квартальна) «Звіт про перевезення автомобільним транспортом вантажів за видами вантажів»; № 51-пас (місячна) «Звіт про перевезення пасажирів автобусами та міським електричним транспортом».
Підприємства, що здійснюють експортно-імпортні операції	➢ № 14-ЗЕЗ (квартальна) «Звіт про придбання (продаж) товарів для забезпечення життєдіяльності транспортних засобів, потреб пасажирів та членів екіпажу»; № 9-ЗЕЗ (квартальна) «Звіт про експорт-імпорт послуг». Додаткові дані - митні декларації, договори, інвойси; застосовність форм перевіряють для респондента [10].
Підприємства, що одержали прямі іноземні інвестиції	➢ № 10-зез (квартальна) «Звіт підприємства з іноземними інвестиціями»; № 13-зез (квартальна) «Звіт підприємства про інвестиції за кордон».

Критерій	Форма статистичної звітності, періодичність подання
1	2
або здійснили прямі інвестиції за кордон	Дані про прямі інвестиції доповнюють корпоративними документами й офіційною статистикою; склад та охоплення респондентів перевіряють для відповідного року [10].

Залежно від галузевої належності суб'єкта господарювання, його розмірів, а також теми кваліфікаційної роботи здобувачу може знадобитися інша статистична звітність (або оперативна звітність).

Позаоблікова інформація, на відміну від нормативної, планової й облікової, має позасистемний характер. Її призначення полягає у тому, щоб доповнити недостатні дані для проведення дослідження. Потреба в ній виникає, як правило, за необхідності поглиблення економічного аналізу і визначення конкретних причин зміни показників, які вивчаються.

Розділ виконується на базі фактичної інформації та повинен бути максимально насиченим нею. Матеріал усіх підрозділів має бути ілюстрований таблицями, графіками, діаграмами, схемами тощо, які узагальнюють результати діяльності об'єкта дослідження за останні 3 роки.

Розкриваючи питання щодо **організаційно-правової основи діяльності суб'єкта господарювання**, здобувач вищої освіти повинен навести його повну та скорочену назву, форму власності та засновників, організаційно-правову форму; чітко та стисло охарактеризувати місію, мету та основні види діяльності, склад та зміст засновницьких документів.

Аналіз обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами економічної діяльності здійснюється у табличній формі та за допомогою діаграм. Використовуються дані у натуральних (за наявністю даних) та вартісних одиницях виміру за останні три роки.

Для характеристики господарської діяльності підприємства аналізують обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) за видами економічної діяльності за фактичною формою № 1-підприємництво або № 2-підприємництво «Структурне обстеження підприємства» за останні три звітні роки. Назву показника, розділ і графу звіряють з бланком кожного року; за відсутності деталізації використовують дозволені регістри обліку. Результати відображають у таблиці (таблиця 2).

Таблиця 2 – Аналіз обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами економічної діяльності підприємства за останні три роки.*

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції						Відхилення			
	1–ий рік		*2–ий рік*		*3–ій рік*		*3–ій до 1–го*		*3–ій до 2–го*	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	У сумі	У структурі, в. п.	У сумі	У структурі, в. п.
А	1	2	3	4	5	6	7= (5-1)	8= (6–2)	9= (5-3)	10= (6-4)

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

В залежності від основного виду економічної діяльності суб'єкта господарювання доцільно навести дані щодо його виробничої потужності; площі сільськогосподарських угідь або торговельних площ тощо.

На основі статистичної звітності необхідно оцінити **структуру основних видів продукції**, що випускаються на досліджуваному суб'єкті господарювання у натуральних та вартісних вимірниках за три роки та здійснити аналіз обсягів її випуску.

Організаційна структура управління у роботі представляється у вигляді окремого рисунку, повинна враховувати існуючі рівні управління (вищий, середній та нижчий рівні), штатний розпис адміністративно-управлінського персоналу, склад департаментів, відділів тощо.

Структура виробництва суб'єкту господарювання відображає його внутрішню побудову й організаційне поєднання структурних одиниць, які діють на основі кооперації та поділу праці: основні виробничі підрозділи, обслуговуючі (підсобні) виробництва, допоміжні підрозділи. Структуру виробництва суб'єкту господарювання також необхідно представити у вигляді окремого рисунку.

Зовнішнє середовище суб'єкта господарювання включає в себе чинники непрямої (економічні, соціальні, природні, науково-технічні, політичні та нормативно-правові) та прямої (засоби масової інформації, споживачі, конкуренти, посередники, постачальники, власники та менеджери фірми, органи державного та місцевого самоврядування, фінансові установи тощо) дії.

Дослідження зовнішнього середовища доцільно розпочати з аналізу факторів непрямої дії за допомогою PEST-аналізу або STEPLE-аналізу. Інформаційною базою для такого дослідження є статистичні щорічники України за останні три-п'ять років. Доцільно проаналізувати вплив кожної з груп факторів непрямої дії на галузь економіки, до якої входить суб'єкт господарювання.

Другим етапом оцінки зовнішнього середовища суб'єкта господарювання є аналіз конкуренції. Його доцільно провести за допомогою таких інструментів: аналізу 5–ти сил конкуренції за М. Портером; побудови карти стратегічних груп конкурентів, SWOT-аналізу конкурентів.

Етап аналізу споживачів передбачає дослідження їхнього складу та структури, сегментування споживчого ринку за відповідними критеріями, а також оцінювання найважливіших сегментів з погляду їхньої привабливості та рольового значення для діяльності суб'єкта господарювання.

На основі аналізу зовнішнього середовища доцільно визначити рівень його нестабільності, а результати оцінки використати для вибору стратегічного управління суб'єктом господарювання.

Аналіз економічного та фінансового стану суб'єкта господарювання доцільно розпочати з аналізу персоналу та ефективності його використання.

Достатня забезпеченість суб'єктів господарювання працівниками, що мають необхідні знання і навички, раціональне використання їх, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для збільшення обсягів продукції і підвищення ефективності виробництва. Зокрема, від забезпеченості персоналом

та ефективності використання його залежать обсяг і вчасність виконання всіх робіт, ступінь використання устаткування, машин і як результат – обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та інші економічні показники.

Ефективність використання трудових ресурсів відображається в показниках продуктивності праці. Зростання продуктивності праці є умовою збільшення обсягів виробництва продукції (обсягів надання послуг), основним чинником економічного зростання. Іншими словами, під продуктивністю праці розуміють результативність праці або здатність людини виробляти за одиницю робочого часу певний обсяг продукції.

Узагальнюючим показником продуктивності праці є середньорічний виробіток продукції одним працівником (табл.3).

Таблиця 3 – Аналіз продуктивності праці підприємства *за останні три роки*.*

Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	Одиниці виміру	*1-ий рік*	*2-ий рік*	*3-ий рік*	*Відхилення 3-го року до 1-го року*	
					+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
1. Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг): № 1-підприємництво / облік; для виробництва - обсяг випуску за обраною методикою	тис. грн.					
2. Середньооблікова кількість штатних працівників (№ 1-ПВ / регістри обліку)	осіб					
3. Середньооблікова кількість робітників / торговельно-оперативного персоналу (облік)	осіб					
4.Питома вага робітників у складі персоналу підприємства ***(п. 3/ п. 2 *100)***	%					
5. Річний фонд оплати праці штатних працівників (№ 1-ПВ / регістри обліку)	тис. грн.					
6.Середньорічна продуктивність праці: - одного працівника ***(п.1/п.2)*** - одного робітника ***(п.1/ п.3)***	тис. грн./ особу					
7. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника (п. 5 × 1000 / п. 2 / 12)	грн.					

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Наступним етапом оцінювання економічного та фінансового стану є здійснення аналізу динаміки та джерел формування його майна. Приклад аналізу динаміки стану майна наведено у таблиці 4.

Таблиця 4 – Динаміка стану майна суб'єкта господарювання на кінець *останніх трьох років**

№	Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	Роки:			*3-й рік до 1-го року*		*3-й рік до 2-го року*	
					Відхилення			
		1–ий	*2–ий*	*3–ій*	Абсолютне	Темп зрост., %	Абсолютне	Темп зрост., %
1	2	3	4	5	6=5–3	7=5:3 *100	8=5–4	9=5:4 *100
1	Усього майна ***(ф.1 ряд.1300 гр.4)***							
1.1.	Необоротні активи (ф. 1, ряд. 1095, гр. 4)							
	у % до п.1							
1.2.	Оборотні активи ***(ф.1 ряд.1195 гр.4)***							
	у % до п.1							
1.2.1.	Запаси ***(ф.1 ряд.1100 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.2.	***Дебіторська заборгованість (ф. 1: 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155; гр. 4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.3.	Гроші та їх еквіваленти ***(ф.1 ряд.1165 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.4.	Поточні фінансові інвестиції ***(ф.1 ряд.1160 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.5.	Векселі одержані ***(ф.1 ряд.1120 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.6	Витрати майбутніх періодів ***(ф.1 ряд.1170 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.7	Інші оборотні активи ***(ф.1 ряд.1190 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.3	Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття ***(ф.1 ряд.1200 гр.4)***							
	у % до п.1							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Дослідження економічного та фінансового стану суб'єкта господарювання включає аналіз джерел формування майна, приклад якого наводиться в таблиці 5.

Таблиця 5 – Динаміка джерел формування майна суб'єкта господарювання на кінець *останніх трьох років**

№	Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	Роки:			*3-ій рік до 1-го року*		*3-й рік до 2-го року*	
					Відхилення			
		1–ий	*2–ий*	*3–ий*	Абсо-лютне	Темп зрост, %	Абсол ютне	Темп зрост, %
1	2	3	4	5	6=5–3	7=5:3* 100	8=5–4	9=5:4* 100
1	Джерела формування майна ***(ф.1 ряд.1900 гр.4)***							
1.1.	Власний капітал ***(ф.1 ряд.1495 гр.4)***							
	у % до п.1							
1.1.1.	***Зареєстрований (пайовий) капітал (ф. 1, ряд. 1400, гр. 4)***							
	у % до п.1.1							
1.1.2.	Додатковий капітал ***(ф.1 ряд.1410 гр.4)***							
	у % до п.1.1							
1.1.3.	Нерозподілений прибуток ***(ф.1 ряд.1420 гр.4)***							
	у % до п.1.1							
1.1.4	Резервний капітал ***(ф.1 ряд.1415 гр.4)***							
	у % до п.1.1							
1.2.	***Залучений капітал: зобов'язання та забезпечення (ф. 1: ряд. 1900 − ряд. 1495, гр. 4)***							
	у % до п.1							
1.2.1.	Довгострокові зобов'язання та забезпечення (ф. 1, ряд. 1595, гр. 4)							
	у % до п.1.2							
1.2.2.	Короткострокові позики ***(ф.1 ряд.1600 гр.4)***							
	у % до п.1.2							
1.2.3.	Кредиторська заборгованість та векселі видані (сума недубльованих статей поточних зобов'язань; ф. 1, гр. 4)							
	у % до п.1.2							
1.3.	Доходи майбутніх періодів ***(ф.1 ряд.1665 гр.4)***							
	у % до п.1.2							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Для деталізації необхідно проаналізувати складові елементи майна суб'єкта господарювання, що досліджується. У таблиці (приклад таблиця 6) доцільно представити аналіз стану та структури основних засобів суб'єкта господарювання.

Таблиця 6 – Аналіз стану та руху основних засобів суб'єкта господарювання *за останні три роки*.*

Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	Роки:			*3-ій рік до 1-го року*		*3-й рік до 2-го року*	
				Відхилення			
	1–ий	*2–ий*	*3–ий*	Абсо-лютне	Темп зрост., %	Абсо-лютне	Темп зрост., %
1	2	3	4	5=4–2	6=4:2 *100	7=4–3	8=4:3* 100
1. Вартість основних засобів на кінець року (первісна вартість), тис. грн. ***(ф.1 ряд.1011 гр.4)***							
2. Знос основних засобів, тис. грн. ***(ф.1 ряд.1012 гр.4)***							
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн. ***(ф.1 ряд.1010 гр.4)***							
4. Вартість основних засобів, які надійшли протягом року, тис. грн. ***(ф.5 ряд.260 гр.5)***							
5. Вартість основних засобів, які вибули протягом року, тис. грн. ***(ф.5 ряд.260 гр.8)***							
6. Коефіцієнт зносу ***(п.2/п.1)***							
7. Коефіцієнт придатності ***(1-п.6)***							
8. Коефіцієнт оновлення ***(п.4/п.1***)							
9. Коефіцієнт вибуття ***(п.5/ ф.1 ряд.1011 гр.3)***							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Одним з найважливіших завдань суб'єкта господарювання в сучасних умовах, є підвищення ефективності використання основних засобів. Ступінь вирішення цього завдання оцінюється шляхом вивчення в динаміці показників ефективності використання основних засобів (табл. 7).

Таблиця 7 – Аналіз показників ефективності використання основних засобів суб'єкта господарювання *за останні три роки*.*

Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	Роки:			Відхилення *3-ій рік до 1-го року*		Відхилення *3-й рік до 2-го року*	
	1-ий	*2-ий*	*3-ий*	Абсолютне	Темп зростання	Абсолютне	Темп зростання
1	2	3	4	5=4–2	6=4:2*100	7=4–3	8=4:3*100
1.Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн. ***(ф.2 ряд.2000 гр.3)***							
2. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн. (ф. 2: ряд. 2190 − ряд. 2195)							
3. Середньорічна первісна вартість основних засобів, тис. грн. (ф. 1: 0,5 × (ряд. 1011 гр. 3 + ряд. 1011 гр. 4))							
4. Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб (№ 1-ПВ / регістри обліку)							
5.Фондовіддача, грн./грн. ***(п.1/п.3***)							
6.Фондомісткість, грн./грн. ***(п.3/п.1)***							
7.Фондоозброєність праці, тис. грн./особу ***(п.3/п.4)***							
8.Рентабельність основних засобів, % ***(п.2/п.3*100)***							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Наступним етапом є здійснення аналізу змін складу, структури та динаміки оборотних засобів суб'єкта господарювання за останні три роки (табл. 8).

*Таблиця 8 – Динаміка змін складу та структури оборотних засобів підприємства за останні три роки.**

№	Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	*На кінець 1–го року*		*На кінець 2–го року*		*На кінець 3–го року*		Відхилення					
								3–ій рік до 1–го року			*3–ій рік до 2–го року*		
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Темп росту,%	тис. грн.	%	Темп росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Оборотні активи, тис. грн. ***(ф.1 ряд.1195 гр.4)***												
З них:													
1	Запаси ***(ф.1 ряд.1100 гр.4)***												
1.1.	виробничі запаси ***(ф.1 ряд.1101 гр.4)***												
1.2.	незавершене виробництво ***(ф.1 ряд.1102 гр.4)***												
1.3.	готова продукція ***(ф.1 ряд.1103 гр.4)***												
1.4.	товари ***(ф.1 ряд.1104 гр.4)***												
2.	Поточні біологічні активи ***(ф.1 ряд.1110 гр.4)***												
3	Депозити перестрахування ***(ф.1 ряд.1115 гр.4)***												
4	Векселі одержані ***(ф.1 ряд.1120 гр.4)***												
5	Гроші та їх еквіваленти ***(ф.1 ряд.1165 гр.4)***:												
5.1.	готівка (ф.1 ряд.1166 гр.4)												
5.2.	рахунки в банках ***(ф.1 ряд.1167 гр.4)***												

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
6	Дебіторська заборгованість ***(п.6.1+п.6.2+п.6.3)***:												
6.1.	за товари, роботу, послуги ***(ф.1 ряд.1125 гр.4)***												
6.2.	за розрахунками ***(п.6.2.1+п.6.2.2+п.6.2.3+п.6.2.4):***												
6.2.1.	з бюджетом ***(ф.1 ряд.1135 гр.4)***												
6.2.2.	за виданими авансами ***(ф.1 ряд.1130 гр.4)***												
6.2.3	з нарахованих доходів ***(ф.1 ряд.1140 гр.4)***												
6.2.4	із внутрішніх розрахунків ***(ф.1 ряд.1145 гр.4)***												
6.3.	Інша поточна дебіторська заборгованість ***(ф.1 ряд.1155 гр.4)***												
7	Поточні фінансові інвестиції ***(ф.1 ряд.1160 гр.4)***												
8	Витрати майбутніх періодів ***(ф.1 ряд.1170 гр.4)***												
9	Частка перестраховика у страхових резервах ***(ф.1 ряд.1180 гр.4)***												
10	Інші оборотні активи (***ф.1 ряд.1190 гр.4)***												

Розрахунок показників ефективності використання оборотних активів суб'єкта господарювання наведено в таблиці 9.

Таблиця 9 – Показники ефективності використання оборотних активів суб'єкта господарювання *за останні три роки*.*

Показники, джерело інформації/порядок розрахунку	*1-ий рік*	*2-ий рік*	*3-ій рік*	*Відхилення 3-го року від:*		*3-ій рік у % до:*	
				1-го року	*2-го року*	*1-го року*	*2-го року*
1	2	3	4	*5*	*6*	*7*	*8*
1. Середні залишки оборотних активів, тис. грн. ***(ф.1 0,5*(ряд.1195 гр.3 +ряд.1195 гр.4)):***							
1.1. Грошей та їх еквівалентів, тис. грн. (ф. 1: 0,5 × (ряд. 1165 гр. 3 + ряд. 1165 гр. 4))							
1.2. Коштів у розрахунках, тис. грн.: середній залишок суми (ф.1: 0,5*(ряд. 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155 форми № 1 на початок та кінець року))							
1.3.Запасів ***0,5*(ряд.1100гр.3 +ряд.1100 гр.4)):***							
2. Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн. ***(ф.2 ряд.2000 гр.3)***							
2.1. Одноденний чистий дохід, тис. грн. (п. 2 / D)							
3. Тривалість обороту оборотних активів, дні (D × п. 1 / п. 2)							
3.1. Грошей та їх еквівалентів, дні (D × п. 1.1 / п. 2)							
3.2. Коштів у розрахунках, дні (D × п. 1.2 / п. 2)							

1	2	3	4	5	6	7	8
3.3. Запасів, дні (D × п.1.3 / собівартість реалізації, ф. 2, ряд. 2050)							
4.Коефіцієнт оборотності оборотних активів ***(п.2/п.1):***							
4.1. Грошових коштів та їх еквівалентів ***(п.2/п.1.1)***							
4.2. Коштів у розрахунках ***(п.2/п.1.2):***							
4.3. Запасів, обороти (собівартість реалізації, ф. 2, ряд. 2050 / п. 1.3)							
5. Вивільнення (−), залучення (+) оборотних активів, тис. грн.: одноденний чистий дохід звітного періоду × зміну тривалості обороту порівняно з базовим періодом							
6. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн. (ф. 2: ряд. 2190 або ряд. 2195)							
7. Рентабельність оборотних активів, % ***(п.6/п.1*100)***							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

D – кількість днів у періоді.

Якщо об’єктом дослідження є торговельне підприємство то потрібно розрахувати показники, наведені у таблиці 10.

Таблиця 10 – Економічні та фінансові показники діяльності торговельного підприємства *за останні три роки*.*

№	Показники	Одиниці виміру	Джерело інформації, розрахунок	Рік			Відхилення			
				1-й	*2-й*	*3-й*	*3-й від 1-го*		*3-й від 2-го*	
							Абсо-лютне	Темп приріс-ту, %	Абсо-лютне	Темп приріс-ту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Оптовий товарооборот (Сопт)	тис. грн.	***№ 1-опт; товарооборот***							
2	Запаси товарів на кінець звітного періоду	тис. грн.	***№ 1-опт; запаси; облік***							
3	Роздрібний товарооборот торгової мережі (Сроздр)	тис. грн	***№ 1-торг / № 3-торг; товарооборот***							
4	Запаси товарів у торговій мережі та на складах підприємств роздрібної торгівлі	тис. грн	***№ 3-торг; запаси; облік***							
5	Кількість діючих об’єктів роздрібної торгівлі у мережах регіону	од	***Реєстр торгових об’єктів***							
6	Торгова площа магазинів у мережах регіону	м2	***Реєстр торгових площ***							
7	Середня кількість торгових працівників	осіб	***Облік персоналу***							
8	Кількість діючих об’єктів роздрібної торгівлі за межами регіону	од	***Реєстр торгових об’єктів***							
9	Торгова площа магазинів за межами регіону	м2	***Реєстр торгових площ***							
10	Товарооборот на 1 м2	тис. грн./м2	***п.3 / (п.6 + п.9)***							

Продовження таблиці 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
11	Товарооборот на 1 об'єкт роздрібної торгівлі	тис. грн./об'єкт	***п.3 / (п.5 + п.8)***							
12	Торгова площа на 1 підприємство у межах регіону	м2	***п.6 / п.5***							
13	Торгова площа на 1 підприємство за межами регіону	м2	***п.9 / п.8***							
14	Виробіток на 1 працівника оптової торгівлі (*Чопт*)	тис. грн. / особу	***п. 1 / Чопт***							
15	Виробіток на 1 працівника роздрібної торгівлі (*Чроздр*)	тис. грн. / особу	***п. 3 / Чроздр***							
16	Коефіцієнт оборотності товарів роздрібної торгівлі	обороти	***Сроздр / Зср.роздр***							
17	Оборотність товарів роздрібної торгівлі	дні	***D / п. 16***							
18	Коефіцієнт оборотності товарів оптової торгівлі	обороти	***Сопт / Зср.опт***							
19	Оборотність товарів оптової торгівлі	дні	***D / п. 18***							
20	Оптовий товарооборот на 1 грн. вартості основних фондів	грн. / грн.	***п. 1 / п. 3 табл. 7***							
21	Роздрібний товарооборот на 1 грн. вартості основних фондів	грн. / грн.	***п. 3 / п. 3 табл. 7***							
22	Рентабельність у % до оптового товарообороту,%	%	***Поперац.опт / п. 1 × 100***							
23	Рентабельність у % до роздрібного товарообороту,%	%	***Поперац.роздр / п. 3 × 100***							
24	Прибуток на 1 м2 торгової площі	грн./м2	***1000 × Поперац.роздр / (п. 6 + п. 9)***							

*** Зср.роздр (Середній товарний запас у роздрібних цінах)** - Середня вартість товарів, які перебували на складах та полицях магазину протягом цього ж періоду. Оскільки вартість запасів постійно змінюється, її розраховують як середнє значення.

Зср.опт (Середній оптовий запас) - Середня вартість залишків товарів на оптових складах за той самий період. Найчастіше розраховується за формулою середньої хронологічної або простішим методом: (Запас на початок періоду + Запас на кінець періоду) / 2.

Поперац.опт (Операційний прибуток від оптової торгівлі) - прибуток, який компанія отримала безпосередньо від своєї основної діяльності до вирахування податків та відсотків за кредитами.

Поперац.роздр (Операційний прибуток від роздрібної торгівлі) - сума прибутку, отриманого безпосередньо від продажу товарів після вирахування їхньої собівартості та операційних витрат: зарплати продавців, оренди, комунальних послуг тощо.

Для оцінки динаміки оборотних засобів суб'єкта господарювання протягом досліджуваного періоду необхідно згрупувати статті активу балансу у окремі групи за ознакою ліквідності.

У таблиці (таблиця 11) виконують аналітичне групування активів і пасивів за швидкістю реалізації та строками погашення. Наведена нижче схема є вихідною для звичайного нефінансового підприємства; фактичну ліквідність дебіторської заборгованості та строковість зобов'язань уточнюють за примітками й регістрами обліку [7].

У залежності від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в кошти, активи підприємства поділяються на такі групи:

– найбільш ліквідні активи (А1) – суми за всіма статтями коштів, що можуть бути використані для виконання поточних розрахунків негайно. У цю групу включають також короткострокові фінансові вкладення (цінні папери).

ряд. 1160 + ряд. 1165;

– активи, що швидко реалізуються (А2), - грошові вимоги, надходження за якими очікується протягом операційного циклу / 12 місяців. Для базового групування використовують наведені нижче рядки; сумнівну або прострочену заборгованість оцінюють окремо. Аванси постачальникам не прирівнюють автоматично до негайних грошових надходжень.

А2 = ряд. 1120 + 1125 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155;

– активи, що повільно реалізуються (А3), - інші оборотні активи, не включені до А1 та А2, зокрема запаси й видані аванси;

А3 = ряд. 1195 − А1 − А2;

– активи, що важко реалізуються (А4), - необоротні активи та, у базовому групуванні, активи, утримувані для продажу. Статтю 1200 за підтвердженої можливості швидкої реалізації можна перенести до іншої групи із поясненням, не допускаючи повторного включення;

А4 = ряд. 1095 + ряд. 1200 (базова схема).

Пасиви балансу за ступенем зростання термінів погашення зобов'язань групуються таким чином:

– найбільш термінові зобов'язання (П1) – кредиторська заборгованість, розрахунки за дивідендами, інші поточні зобов'язання.

П1 = ряд. 1605 + 1610 + 1615 + 1620 + 1625 + 1630 + 1635 + 1640 + 1645 + 1650 + 1690;

– короткострокові пасиви (П2) - інші поточні зобов’язання та забезпечення, не включені до П1, а також зобов’язання груп вибуття, віднесені до поточних;

П2 = ряд. 1695 − П1 + ряд. 1700 (якщо строк погашення поточний);

– довгострокові пасиви (П3) - довгострокові зобов’язання та забезпечення. Якщо частина зобов’язань груп вибуття має довгостроковий характер, її переносять з П2 до П3 за поясненням;

П3 = ряд. 1595 (базова схема);

– постійні пасиви (П4) - власний капітал;

П4 = ряд. 1495.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі умови:

А1 ≥ П1,
А2 ≥ П2,
А3 ≥ П3,
А4 ≤ П4.

Висновок за нерівностями правомірний лише для повного, взаємовиключного групування: А1 + А2 + А3 + А4 = ряд. 1300; П1 + П2 + П3 + П4 = ряд. 1900. За цих умов перші три нерівності математично зумовлюють четверту. Виконання співвідношень не гарантує відсутності касових розривів чи банкрутства: додатково аналізують реальні строки платежів, обмеження використання коштів і прогноз грошових потоків.

Таблиця 11 – Групування активів та пасивів підприємства *за останні три роки*.*

Актив	*На кінець 1-го року*	*На кінець 2-го року*	*На кінець 3-го року*	**Пасив**	*На кінець 1-го року*	*На кінець 2-го року*	*На кінець 3-го року*	Платіжний надлишок або недостача		
								базового року 2 – 6	попередн-нього року 3 – 7	звітного року 4 – 8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Найбільш ліквідні активи (А1)				1. Найбільш термінові зобов’язання (П1)						
2. Активи, що швидко реалізуються (А2)				2. Короткостро-кові пасиви (П2)						
3. Активи, що повільно реалізуються (А3)				3. Довгострокові пасиви (П3)						
4. Активи, що важко реалізуються (А4)				4. Постійні пасиви (П4)						
БАЛАНС				**БАЛАНС**				**х**	**х**	**х**

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Прибуток є одним з основних показників суб'єкту господарювання в ринкових умовах господарювання та є його стратегічною метою, реалізація якої є обов'язковою для забезпечення нормальних умов функціонування підприємства.

У подальшому розкритті теми необхідно проаналізувати динаміку формування чистого прибутку суб'єкту господарювання за останні три роки (табл. 12).

Таблиця 12 – Динаміка формування чистого прибутку суб'єкту господарювання *за останні три роки*.*

№	Показники, тис. грн.; джерело інформації/порядок розрахунку	Роки:			Відхилення			
					3–го року до 1–го року		*3–го року до 2–го року*	
		1–ий	*2–ий*	*3–ій*	Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6=5–3	7=5:3*100–100	8=5–4	9=5:4*100–100
1	Чистий доход (виручка) від реалізації продукції ***(ф.2 ряд.2000 гр.3)***							
2	Собівартість реалізованої продукції ***(ф.2 ряд.2050 гр.3)***							
3	***Валовий прибуток (збиток), ф. 2: ряд. 2090 − ряд. 2095***							
4	Операційні доходи ***(ф.2 ряд.2120гр.3)***							
5	Операційні витрати ***(ф.2 ряд.2130гр.3+ряд.2150гр.3 +ряд.2180гр.3)***							
6	Фінансовий результат від операційної діяльності, ф. 2: ряд. 2190 − ряд. 2195							
7	Фінансовий результат до оподаткування, ф. 2: ряд. 2290 − ряд. 2295							
8	Витрати (дохід) з податку на прибуток, ф. 2, ряд. 2300; знак за звітом							
9	***Чистий фінансовий результат, ф. 2: ряд. 2350 − ряд. 2355***							

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Примітка до таблиці 12. Фінансовий результат (прибуток або збиток) відображають єдиним зі знаком показником: прибуток зазначають зі знаком «плюс» (або без додаткового знаку), а збиток - зі знаком «мінус» (від'ємне значення). Перехід до чистого фінансового

результату перевіряють за всіма застосовними статтями форми № 2, включно з витратами / доходом з податку на прибуток (2300) та результатом припиненої діяльності після оподаткування (2305), якщо вони наявні; скорочений перелік рядків таблиці не є повною формулою складання звіту.

Нижче наводиться аналітична таблиця 13, яка характеризує показники рентабельності діяльності підприємства за останні три роки.

Таблиця 13 – Аналіз рентабельності діяльності суб'єкта господарювання *за останні три роки**

№	Показник	Роки:			Відхилення			
					3–го року до 1–го року		*3–го року до 2–го року*	
		1–ий	*2–ий*	*3–ій*	Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6=5–3	7=5:3*100–100	8=5–4	9=5:4*100–100
1	Середньорічна вартість сукупного капіталу, тис. грн. ***(ф.1 0,5*(ряд.1300 гр.3+ ряд. 1300гр.4))***							
2	у тому числі власного капіталу, тис. грн. ***(ф.1 0,5*(ряд.1495 гр.3+ ряд. 1495 гр.4))***							
3	Валовий прибуток (збиток), тис. грн. (ф. 2: ряд. 2090 − ряд. 2095)							
4	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. (ф. 2: ряд. 2290 − ряд. 2295)							
5	Чистий фінансовий результат, тис. грн. (ф. 2: ряд. 2350 − ряд. 2355)							
6	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн. (ф. 2: ряд. 2190 − ряд. 2195)							
7	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн. ***(ф.2 ряд.2050 гр.3)***							
8	Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн. ***(ф.2 ряд.2000 гр.3)***							
9	Рентабельність капіталу за результатом до оподаткування, % (п. 4 / п. 1 × 100)							
10	Рентабельність власного капіталу, % ***(п.5/п.2*100)***							
11	Рентабельність реалізованої продукції (товарів), % (п. 3 / п. 7 × 100)							

№	Показник	Роки:			Відхилення			
					3–го року до 1–го року		*3–го року до 2–го року*	
		1–ий	*2–ий*	*3–ій*	Абсо-лютне	Темп приро сту, %	Абсо-лютне	Темп приро сту, %
1	2	3	4	5	6=5–3	7=5:3*10 0–100	8=5–4	9=5:4*1 00–100
12	Валова рентабельність продажу, % ***(п.3/п.8*100)***							
13	Чиста рентабельність продажу, % ***(п.5/п.8*100)***							

При оцінки господарського стану суб'єкта господарювання і з врахуванням теми дослідження, необхідно провести оцінку його фінансового стану на основі розрахунку узагальнюючих та часткових показників фінансової стійкості, які характеризують джерела формування запасів на підприємстві.

Показники структури капіталу або фінансової стійкості характеризують ступінь захищеності інтересів кредиторів й інвесторів, що мають довгострокові вкладення в підприємство. До них відносять: коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, співвідношення власних і позикових коштів, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів та інші. Далі наведений порядок розрахунку цих показників.

Сутність відносних показників фінансової стійкості

Ця група показників вказує на рівень фінансових ризиків для суб'єктів господарювання та рівень їх залежності від позикового капіталу. Висока фінансова стійкість вказує на здатність оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні стреси без зниження фінансового та виробничого потенціалу суб'єкта господарювання.

Розуміння результатів розрахунку показників фінансової стійкості свідчать про високу незалежність від зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів, низьку імовірність банкрутства, здатність швидко пристосуватися до зміни кон'юнктури ринку і т.д. У той же час надмірно високі значення показників, наприклад, показника фінансової автономії може свідчити про те, що субєкт господарювання не повною мірою використовує наявний потенціал.

Методика розрахунку показників фінансової стійкості

1. **Сума власних оборотних коштів** вказує на частку оборотних активів суб'єкта господарювання, яку він фінансує за рахунок власних ресурсів. Позитивним є додатне значення цього показника, а також позитивна динаміка його збільшення.

Сума власних оборотних коштів визначається як різниця власного капіталу та необоротних активів. Її не ототожнюють із робочим капіталом, який включає довгострокове залучене фінансування:

В.О.К. = ряд. 1495 − ряд. 1095.

2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами характеризує частку оборотних активів, профінансовану власним капіталом після покриття необоротних активів. Значення 0,1 є аналітичним орієнтиром, а не універсальною законодавчою нормою; його оцінюють з урахуванням галузі та бізнес-моделі.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами є відношенням власних обігових коштів до оборотних активів, тобто формула має наступний вигляд:

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами *=*

= В.О.К. / рядок 1195

3. Маневреність робочого капіталу у використаній методиці - запасомісткість робочого капіталу: відношення запасів до капіталу, сформованого постійними джерелами. Показник відображає, наскільки ці джерела пов'язані у запасах, а не частку запасів, профінансовану власними коштами.

Зменшення показника може свідчити про зниження іммобілізації капіталу у запасах лише за додатного знаменника і незмінності методичних підходів.

Запасомісткість робочого капіталу визначається так:

Маневреність робочого капіталу = ряд. 1100 / РКст.

РКст = ряд. 1495 + ряд. 1595 − ряд. 1095.

4. Маневреність власних оборотних коштів характеризує співвідношення грошей та їх еквівалентів і власних обігових коштів. За додатного В.О.К. показник використовується як допоміжний індикатор грошової забезпеченості; за нульового або від'ємного В.О.К. його звичайна інтерпретація непридатна.

Маневреність власних оборотних коштів розраховується як відношення грошових коштів до власних обігових коштів:

Маневреність власних оборотних коштів *= рядок 1165 / В.О.К.*

5. Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами відображає відношення власного джерела фінансування обороту до вартості запасів. Довгострокові зобов'язання до чисельника цього показника не включають.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів є співвідношенням власних обігових коштів до суми запасів, тобто:

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів *=*

= В.О.К. / ряд. 1100.

6. Коефіцієнт покриття запасів характеризує їх забезпеченість джерелами фінансування, виділеними в обраній аналітичній методиці. Його зміни оцінюють разом із якістю запасів та строковістю залучених коштів.

Для узгодження даних (таблиця 15) коефіцієнт визначають як відношення загальної величини підтверджених джерел формування запасів Н3 до їх вартості Н4:

Коефіцієнт покриття запасів =

= Н3 / Н4, де Н3 і Н4 визначено в таблиці 15.

Для звичайного торговельного підприємства Н4 = ряд. 1100.

7. Коефіцієнт економічної незалежності (автономії) показує частку активів, профінансовану власним капіталом. Орієнтир 0,5 застосовують як порівняльний, а не обов'язковий для кожної бізнес-моделі норматив. Висновок доповнюють аналізом вартості боргу, строків погашення та ризиків.

Коефіцієнт автономії є відношенням власного капіталу до суми пасивів, тобто:

***Коефіцієнт автономії** = рядок 1495 / рядок 1900*

8. Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії за додатного власного капіталу. Значення близько 2 відповідає частці власного капіталу близько 0,5.

Коефіцієнт фінансової залежності є відношенням пасивів до власного капіталу, тобто:

***Коефіцієнт фінансової залежності** = рядок 1900 / рядок 1495*

9. **Коефіцієнт маневреності власного капіталу** дозволяє визначити частку власного капіталу, що спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних.

Показник оцінюють у динаміці за додатного власного капіталу; орієнтир 0,5 не є універсальною вимогою для всіх підприємств.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу означає співвідношення власних обігових коштів до власного капіталу, тобто:

***Коефіцієнт маневреності власного капіталу** = В.О.К. / рядок 1495*

10. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу характеризує частку активів, профінансовану зобов'язаннями та забезпеченнями; у повному балансі він доповнює коефіцієнт автономії до одиниці. Орієнтир нижче 0,5 застосовують з урахуванням галузевої специфіки.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу означає відношення позикового капіталу до суми пасиву:

***Коефіцієнт концентрації позикового капіталу** =*

= (ряд. 1900 − ряд. 1495) / ряд. 1900.

11. Коефіцієнт фінансової стабільності характеризує співвідношення власного капіталу та зобов'язань із забезпеченнями. Значення 1 означає рівність цих величин; оцінювання потребує аналізу структури і строків залученого фінансування.

Коефіцієнт фінансової стабільності визначається, як відношення власних коштів до позикових фінансових ресурсів:

***Коефіцієнт фінансової стабільності** =*

= ряд. 1495 / (ряд. 1900 − ряд. 1495).

12. Коефіцієнт фінансової стійкості показує частку активів, профінансовану власним капіталом і довгостроковими зобов'язаннями та забезпеченнями. Інтервал 0,7-0,9 є орієнтиром певних аналітичних методик, але не гарантує платоспроможності чи відсутності банкрутства. Для торговельного бізнесу враховують оборотність запасів, кредит постачальників та стрес-сценарії грошових потоків.

Коефіцієнт фінансової стійкості визначається як відношення суми власного капіталу і довгострокових позичок до пасивів:

Коефіцієнт фінансової стійкості *=*
= (рядок 1495 + рядок 1595) / рядок 1900

Розрахунки показників заносяться в таблицю 14.

Таблиця 14 – Аналіз показників фінансової структури капіталу підприємства *за останні три роки*.*

Показники	*На кінець 1-го року*	*На кінець 2-го року*	*На кінець 3-го року*	Відхилення (+,-) звітного періоду до	
				1-го року	*2-го року*
1	2	3	4	5=4–2	6=4–3
1. Сума власних обігових коштів, тис. грн.					
2. Забезпечення оборотних активів власними коштами (орієнтир ≥ 0,1)					
3. Маневреність робочого капіталу (запасомісткість; за додатного РКст)					
4. Маневреність власних обігових коштів (високе значення показника)					
5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів (збільшення показника)					
6. Коефіцієнт покриття запасів (збільшення пок-ка)					
7. Коефіцієнт автономії (орієнтир ≥ 0,5)					
8. Коефіцієнт фінансової залежності (близько 2)					
9. Маневреність власного капіталу (орієнтир ≥ 0,5)					
10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (<0,5)					
11. Фінансова стабільність (орієнтир ≥ 1)					
12. Коефіцієнт фінансової стійкості (0,7-0,9)					

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Після таблиці необхідно дати оцінку показників фінансової структури капіталу.

Висновок про фінансовий стан суб'єкта господарювання доповнюють оцінкою забезпеченості запасів джерелами фінансування за таблицею 15. Ця модель не замінює аналізу ліквідності, строків боргу, грошових потоків та інших ризиків бізнесу.

Таблиця 15 – Аналіз узагальнюючих показників фінансової стійкості суб'єкта господарювання *за останні три роки*.*

Показники	Методика розрахунку за балансом	*На кінець 1-го року*	*На кінець 2-го року*	*На кінець 3-го року*
1	2	3	4	5
1.Наявність власних обігових коштів для формування запасів – Н1	***ряд. 1495 – ряд.1095***			
2. Наявність власних обігових та довгострокових позикових коштів для формування запасів – Н2	***Н1 + ряд.1595***			
3. Наявність власних обігових, довгострокових і короткострокових позикових коштів для формування запасів – Н3	***Н2 + КЗціль***			
4. Запаси – Н4	***ряд. 1100***			
5. Надлишок (+) нестача (-) власних обігових коштів для формування запасів – Е1	***Н1-Н4***			
6. Надлишок (+) нестача (-) власних обігових та довгострокових позикових коштів для формування запасів – Е2	***Н2-Н4***			
7. Надлишок (+) нестача (-) власних обігових, довгостро-кових і короткострокових позикових коштів для формування запасів – Е3	***Н3-Н4***			

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Примітка до таблиці 15. КЗціль - документально підтверджені короткострокові кредити та позики, залучені для формування запасів. Їх визначають за договорами та регістрами; не додають автоматично всю поточну заборгованість. Доходи майбутніх періодів (1665) не є короткостроковим кредитом; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (1610) враховується лише за підтвердження відповідного джерела без повторного включення. Поточні біологічні активи (1110) не прирівнюють до товарних запасів без окремого обґрунтування.

При оцінці фінансового стану необхідно враховувати:

а) якщо Е1 ≥ 0, Е2 ≥ 0, Е3 ≥ 0, модель свідчить про абсолютну забезпеченість запасів джерелами фінансування;

б) якщо Е1 < 0, але Е2 ≥ 0 та Е3 ≥ 0, модель свідчить про нормальну фінансову стійкість щодо покриття запасів;

в) якщо Е1 < 0, Е2 < 0, але Е3 ≥ 0, забезпеченість запасів залежить від

короткострокового залученого фінансування;

г) якщо Е1 < 0, Е2 < 0, Е3 < 0, модель вказує на нестачу виділених джерел фінансування запасів і потребу в антикризових заходах.

Далі розраховуються показники платоспроможності, що застосовуються для оцінки здатності суб'єкта господарювання виконувати свої поточні зобов'язання. Вони дають уявлення про платоспроможність суб'єкта господарювання на даний момент та у випадку надзвичайних подій.

Загальну оцінку платоспроможності дає **коефіцієнт покриття**, що також називають коефіцієнтом поточної ліквідності. Він дорівнює відношенню поточних активів до поточних зобов'язань і показує, якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на 1 грошову одиницю поточних зобов'язань:

$$К_{з.п.} = \text{ряд. 1195} / \text{ряд. 1695}.$$

Значення вище 1 є базовим аналітичним орієнтиром, але не достатнім доказом платоспроможності. Якщо зобов'язання ряд. 1700 мають поточний характер, до знаменника включають відповідну суму і пояснюють коригування.

Показник нижче 1 означає перевищення поточних зобов'язань над оборотними активами за обраним складом, але фактичну здатність здійснювати платежі перевіряють за строками надходжень і виплат. Високе значення може бути наслідком надлишкових запасів або простроченої дебіторської заборгованості й саме по собі не доводить фінансування обороту власним капіталом. За інших рівних умов збільшення оборотних активів підвищує коефіцієнт, а збільшення поточних зобов'язань - знижує.

Для з'ясування причин зміни цього показника необхідно проаналізувати зміни в складі джерел коштів та їх розміщення, порівнюючи з початком року.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є проміжним коефіцієнтом покриття і показує, яка частина поточних активів за мінусом запасів покривається поточними зобов'язаннями:

$$К_{ш.л.} = (А1 + А2) / \text{ряд. 1695}.$$

Швидку ліквідність оцінюють за реально придатними для погашення боргу коштами, фінансовими інвестиціями та грошовими вимогами. Запаси, аванси постачальникам і витрати майбутніх періодів не вважають автоматично швидколіквідними активами. Співвідношення 1:1 використовують лише як порівняльний орієнтир; сумнівні вимоги та обмежені кошти коригують із поясненням.

Практично багато підприємств мають нижчий коефіцієнт швидкої ліквідності (наприклад, 0,5:1), тому для оцінки їх фактичної ліквідності треба проаналізувати тенденції зміни цього показника за певний період. Так, якщо зростання коефіцієнта швидкої ліквідності було пов'язане в основному зі зростанням невиправданої дебіторської заборгованості, то це свідчить про серйозні фінансові проблеми суб'єкта господарювання. У західній економічній літературі цей коефіцієнт називають коефіцієнтом миттєвої оцінки.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найбільш жорстким критерієм платоспроможності та показує, яку частину короткострокової заборгованості суб'єкт господарювання може погасити найближчим часом:

$$К_{абс.лікв.} = А1 / ряд. 1695.$$

Цей коефіцієнт показує, яку частину короткострокових позикових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Теоретично достатнім значенням для коефіцієнта абсолютної ліквідності є співвідношення 0,2:1. На практиці фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави стверджувати про неможливість підприємства негайно погасити свої борги, бо малоймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили йому свої боргові вимоги.

Розрахунки показників заносяться в таблицю 16.

Таблиця 16 – Аналіз показників платоспроможності суб'єкта господарювання *за останні три роки*.*

Показники	*На кінець базового року*	*На кінець попередн-нього року*	*На кінець звітного року*	Відхилення (+,-) звітного періоду до	
				базового року 4-2	*попередн-нього року 4-3*
1	2	3	4	5	6
Показник покриття (>1)					
Показник швидкої ліквідності (орієнтир ≥ 0,5)					
Показник абсолютної ліквідності (орієнтир ≥ 0,2)					

* Необхідно вказати календарні роки періоду, що аналізується.

Розрахунок відносних показників ліквідності дає змогу аналітику сформувати уявлення про платоспроможність та платіжну надійність суб'єкта господарювання, рівень поточних фінансових ризиків і загрозу втрати ліквідності, а також оцінити ефективність його фінансової політики у короткостроковій перспективі.

Після проведених розрахунків необхідно узагальнити отримані результати щодо економічного та фінансового стану суб'єкта господарювання, що аналізується, вказати тенденції та причини змін основних показників його діяльності, проілюструвати аналітичну записку графіками, діаграмами тощо.

У кінці розділу стисло викладаються основні висновки із проведеного аналізу економічного і фінансового стану й даються рекомендації з його удосконалення. Вносяться конкретні пропозиції, що спрямовані на пошук внутрішніх резервів і підвищення ефективності господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Для торговельного підприємства узагальнення має пов'язувати фінансові коефіцієнти з асортиментною політикою, оборотністю й неліквідними

залишками, умовами розрахунків з постачальниками, рентабельністю каналів збуту та якістю даних. Висновок формують як ланцюг «перевірений факт - причина - ризик - управлінська дія - очікуваний результат», а не як перелік перевищень умовних нормативів.

Третій розділ (обсяг 30 – 35 стор.) має містити 3 - 4 підрозділи, у котрих апробуються методики, які розглянуто у теоретико-методичному розділі роботи, подаються обґрунтовані пропозиції та рекомендації здобувача, спрямовані на досягнення мети, поставленої у вступі, можливості практичного використання матеріалів дослідження та їх оцінка. Характер і зміст заходів, що пропонуються, повинні базуватися на аналізі, проведеному в другому розділі КР, відштовхуватися від виявлених відхилень, проблем та недоліків об'єкта дослідження.

Невід'ємною частиною обґрунтування запропонованих здобувачем вищої освіти заходів мають бути розрахунки сукупних резервів і економічної ефективності поліпшення діяльності суб'єкта господарювання у цілому чи окремих її напрямів. За якість розрахунків та висновки, зроблені на цій основі, відповідальність несе здобувач.

Проєктні пропозиції для D7 конкретизують для відповідного торговельного або підприємницького процесу: оптимізації асортименту й запасів, омніканальних продажів, товарних даних, простежуваності якості, партнерських розрахунків чи стійкості бізнесу. Для кожної пропозиції наводять базовий і альтернативний сценарії, витрати впровадження, економічний ефект та чутливість до попиту, маржі, строків поставок і вартості фінансування. Декларований ефект без вихідних даних і формули не вважається економічним обґрунтуванням.

При проведенні аналізу й обґрунтуванні запропонованих заходів рекомендується застосовувати економіко-математичні моделі та методи, проводити розрахунки за допомогою електронно-обчислювальної техніки, що істотно поліпшить якість КР та її оцінку.

Економіко-математичне моделювання об'єкта (явища або системи) передбачає побудову спрощеного формалізованого математичного виразу стану та закономірностей функціонування такого об'єкту. При виконанні КР доцільно звернути увагу на наступні групи економіко-математичних моделей та методів.

Методи кореляційно-регресійного аналізу доцільно застосовувати для встановлення кількісної залежності об'єктивних і суб'єктивних факторів досліджуваного об'єкта, характер функціональної залежності між якими невизначено. Кореляція виражає ймовірнісну залежність між змінними параметрами об'єкту, найчастіше кореляційно-регресійний аналіз використовують для виявлення стохастичних (непрямих) взаємозв'язків між різними параметрами або характеристиками об'єкту.

Методи математичного програмування дозволяють вирішувати широке коло оптимізаційних завдань, у тому числі з багатьма змінними. Методи математичного програмування доцільно застосовувати при вирішенні задач планування номенклатури та асортименту виробів, оптимального маршруту, ресурсного забезпечення, регулювання рівня запасів, календарному плануванні,

тобто широкого спектру завдань оптимізації господарської діяльності і бізнес-процесів. Метод дослідження операцій використовують для отримання порівняльної оцінки альтернативних рішень.

Матричні методи та моделі таксономічного аналізу дозволяють упорядковувати як складові елементи певної економічної системи, так і взаємозв'язки між ними – при розрахунку нормативів, аналізу збалансованості певного явища чи процесу, управління ресурсами і результатами. Зокрема їх використовують для порівняльного, рейтингового оцінювання варіантів можливих змін параметрів економічної системи на багатокритеріальній основі.

Методи теорії ігор широко застосовують у сфері прийняття управлінських рішень на етапі формування альтернатив та вибору оптимальної стратегії. Теорії масового обслуговування дозволяють визначити характеристики об'єкту чи системи, які забезпечують задану якість функціонування. Математичні теорії масового обслуговування використовують при розв'язанні соціально-економічних завдань, пов'язаних з організацією, проектуванням, плануванням та обслуговуванням засобів виробництва, кола контрагентів бізнес-середовища, сегментів споживачів, тощо.

Методи експертних оцінок використовують для аналізу об'єктів і проблем, розвиток яких цілком або частково не підлягає математичній формалізації, тобто для яких важко розробити адекватну модель. Типовими проблемами, які потребують проведення експертної оцінки, є: визначення оціночних критеріїв або показників функціонування об'єкту дослідження; прогнозування розвитку об'єкту чи розроблення сценаріїв розвитку; узагальнення та систематизація неспівставних кількісних оцінок, визначення рейтингів тощо.

Разом із тим, здобувачі можуть застосовувати й інші економіко-математичні моделі та методи — як загальноприйняті (за умови їх адаптації), так і побудовані індивідуально. Під час їх використання здобувачі мають виходити зі специфіки обраної теми та об'єкта дослідження кваліфікаційної роботи.

Якщо застосування економіко-математичного методу або побудова моделі потребує приведення значного обсягу проміжних даних (розрахунки, матеріали анкетування та інше), то їх доцільно винести у додатки. Результати застосування економіко-математичних методів та моделей мають бути логічно інтегровані і висвітлені у загальному матеріалі розділу, пропозиціях і рекомендаціях здобувача щодо розв'язання завдань кваліфікаційної роботи.

Висновки та пропозиції (обсяг 4 – 6 стор.) завершують КР і підбивають підсумки дослідження, містять повідомлення про наукову новизну і практичну цінність отриманих результатів, виконаного оцінювання та узагальнень під час аналізу, пропозицій автора та їх економічної ефективності. Висновки засвідчують ступінь реалізації поставлених у кваліфікаційній роботі мети і завдань. Пропозиції здобувача повинні базуватися на власних дослідженнях (висновках), бути конкретними та мати економічно обґрунтовані розрахунки, певне практичне значення для об'єкта дослідження, на матеріалах якого виконувалась КР. Зразок висновків і пропозицій наведений у додатку К.

Список використаних джерел включає складений за чинними правилами перелік використаних літературних джерел (Додаток М).

Додатки розміщують після основної частини кваліфікаційної роботи.

У додатках подають матеріал, що є необхідним для повноти кваліфікаційної роботи, але включення його до основної частини може змінити впорядковане й логічне уявлення про виконану роботу.

У додатки можуть бути включені:

– додаткові ілюстрації або таблиці (громіздкі таблиці допоміжного характеру);

– матеріали, які через великий обсяг, специфіку викладення чи форму подання не можуть бути внесені до основної частини роботи (оригінали фотографій, проміжні математичні доведення, формули, розрахунки, інструкції, методики, описи комп'ютерних програм, розроблених у процесі виконання роботи, результати проведених розрахунків на ЕОМ, анкети соціологічного опитування та ін.);

– копії статуту (або його частини), статистичної, фінансової, оперативної звітності суб'єкта господарювання за три останні роки тощо;

– підготовлений пакет наочних ілюстративних матеріалів, які будуть використано під час захисту роботи.

5 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінка кваліфікаційної роботи (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) виставляється екзаменаційною комісією за її зміст та рівень захисту (доповідь та відповіді на запитання). Крім того, враховується зовнішня рецензія та відгук керівника.

Кваліфікаційна робота атестується **«відмінно»** від 90 до 100 балів, оцінка за шкалою ECTS - A, якщо:

– кваліфікаційна робота за змістом повністю відповідає вимогам цих вказівок;

– кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему і написана на високому науково-теоретичному рівні, а саме: вірно розкриває економічну сутність категорій, процесів, явищ, що розглядаються, методи оцінки, планування і прогнозування, їх зв'язок з об'єктивними економічними явищами;

– кваліфікаційна робота поєднує теоретичні знання та практичні навички з управління проєктами, стратегій розвитку підприємницьких та торговельних структур, бізнес-аналітики та управління даними, діагностики стійкості й адаптивності бізнесу, антикризового управління та інших компонентів ОПП;

– в роботі наявні матеріали науково-дослідницького характеру, містяться якісні та самостійні пропозиції здобувача у висновках до обраної теми роботи;

– в роботі використано економіко-математичні моделі та методи;

– оформлення кваліфікаційної роботи та ілюстративного матеріалу до неї відповідає вимогам діючих стандартів;

– у здобувача є наукові публікації та доклади на студентських або інших наукових конференціях з теми роботи;

– на захисті перед екзаменаційною комісією здобувач виявив глибоке розуміння основних проблем теми роботи, досконале володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на поставлені йому запитання і подав наукове обґрунтування висунутих на захист в магістерській роботі окремих положень, пропозицій та рекомендацій.

Кваліфікаційна робота атестується **«добре»,** за шкалою ECTS від 74 - 81 балів - C, від 82 - 89 балів - B, якщо:

– кваліфікаційна робота повністю відповідає вимогам цих вказівок;

– задовольняє не менше ніж п'ять вимог до оцінки «відмінно»;

– на захисті перед екзаменаційною комісією здобувач виявив добре розуміння основних проблем теми кваліфікаційної роботи, володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на поставлені йому запитання і подав істотне обґрунтування окремих положень, що були висунуті на захисті роботи, пропозицій та рекомендацій.

Кваліфікаційна робота атестується **«задовільно»,** за шкалою ECTS від 60 - 63 балів – E, від 64 - 73 – D, якщо:

– вона за змістом переважно відповідає вимогам цих вказівок (теоретичні питання розкриті, висновки загалом правильні, але пропозиції недостатньо аргументовані тощо);

– при захисті перед екзаменаційною комісією здобувач виявив та вірно

сформулював головні проблеми роботи, але не на всі поставлені йому питання відповів вірно.

Кваліфікаційна робота оцінюється «незадовільно» за шкалою ECTS: 35–59 балів - FX, 0-34 бали - F. Порядок повторної атестації визначається чинними документами університету. Підставами для незадовільної оцінки є, зокрема:

– робота за змістом не відповідає темі, що затверджена кафедрою;

– робота за змістом не відповідає більшості вимог цих вказівок;

– робота має компілятивний характер з елементами переписування першоджерел;

– встановлено порушення академічної доброчесності у передбаченому законодавством та внутрішніми актами порядку (див. розділ 8);

– більша частина роботи містить поверховий опис конкретних явищ, положень, показників;

– при захисті здобувач не виявив знань основних положень, формул в роботі, не зміг відповісти на суттєві питання за темою роботи.

Кваліфікаційні роботи, виконані і захищені на дуже високому рівні, що перевищує атестаційні вимоги на **«відмінно»**, відмічаються окремо:

– рекомендацією роботи на конкурс кваліфікаційних робіт;

– рекомендацією опублікувати основні положення роботи в фахових друкованих виданнях;

– рекомендацією щодо продовження наукових досліджень у аспірантурі університету.

6. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ

Кваліфікаційну роботу виконують державною мовою. Текст роботи оформлюють у текстовому редакторі MS Word і друкують на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 х 297 мм). Шрифт – Times New Roman, кегль – 14 пт, міжрядковий інтервал – 1,5. Поля: ліве – не менше ніж 25 мм, праве, верхнє та нижнє – не менше ніж 10 мм. Абзацний відступ має бути однаковим упродовж усього тексту роботи та становити 12,5 мм (1,25 см). Верхній колонтитул - 0 см, нижній – 1 см. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою, без переносів. Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Приклад оформлення текстового матеріалу наведено в додатку Ж.

Список використаних джерел має містити не менше ніж 80 найменувань, щонайменше 70 % з яких опубліковані за останні п’ять років. Фундаментальні наукові праці попередніх років та чинні нормативні акти залучають за змістовної необхідності без зміни реальних років видання. Кожне включене джерело має бути фактично опрацьоване й використане у кваліфікаційній роботі.

Якщо у кваліфікаційній роботі наведено маловідомі скорочення, нові символи, позначення чи абревіатури, їх перелік подають у вигляді окремого списку під назвою «Перелік умовних позначень» (або «Перелік умовних скорочень»). Його розміщують після змісту, безпосередньо перед вступом, та вносять до змісту роботи. Перелік друкують у дві колонки: у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – їхнє детальне розшифрування.

Завершену і оформлену належним чином кваліфікаційну роботу підписує автор на останній сторінці списку використаних джерел.

Стиль написання кваліфікаційної роботи – науковий, матеріал наводиться у логічній послідовності.

Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел без посилання на них є неприпустимим і вважається плагіатом.

Заголовки структурних частин «РЕФЕРАТ», «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру без абзацного відступу з вирівнюванням по ширині.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, не підкреслюючи. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком структурної частини та назвою розділу – 1 рядок, між назвою розділу та підрозділу – 2 рядки, між назвою підрозділу та текстом – 1 рядок.

Кожен розділ починається з нової сторінки. Не допускається розміщувати назву підрозділу в нижній частині сторінки, якщо після неї подається тільки один рядок тексту. Лише у цьому випадку підрозділ треба починати із нової сторінки. Не рекомендується закінчувати підрозділ таблицею чи ілюстрацією.

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожного структурного елемента кваліфікаційної роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Нумерація. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць має бути наскрізною, її подають *арабськими цифрами* без знака «№» і проставляється у *правому верхньому куті аркуша без крапки*.

Титульний аркуш, аркуш завдання, реферат включаються до загальної нумерації сторінок, але номер сторінки на цих структурних елементах роботи не проставляється. Нумерація сторінок проставляється, починаючи зі змісту.

Додатки включаються до загальної нумерації аркушів кваліфікаційної роботи.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ» без крапки.

Підрозділ нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка, за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу.

Наприклад, «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Такі структурні частини роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Тобто не можна писати «1. ВСТУП» або «РОЗДІЛ 5. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ».

Ілюстрації. Ілюстрації слід наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці, ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, рекомендується розміщувати у додатках,

Назви ілюстрацій розміщують після їх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Ілюстрації позначають словом «Рисунок» та нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації цього ж розділу, відокремлених крапкою.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією після її номера. Після номера ілюстрації ставиться тире. Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Таблиці. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. Над лівим верхнім кутом таблиці з абзацного відступу розміщують надпис «Таблиця» з вказанням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці у цьому розділі, відокремлених крапкою. Наприклад, *«Таблиця 1.2»* (друга таблиця першого розділу).

Після номера таблиці ставиться тире. Назва повинна бути стислою та відбивати зміст таблиці. Таблицю розміщують так, щоб її можна було читати без

повороту переплетеного блоку кваліфікаційної роботи або з поворотом за стрілкою годинника.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами справа пишуть «Продовження таблиці» із зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Текст таблиці друкують 12 шрифтом з одинарним інтервалом, у виняткових випадках – 10 шрифтом.

Приклад оформлення нумерації граф таблиці

Назва параметрів	…		…	
	…	…	…	…
1	2	3	4	5
1. …	…	…	…	…
2. …	…	…	…	…
3. …	…	…	…	…

Формули. При використанні формул у кваліфікаційній роботі необхідно дотримуватися певних правил їх оформлення. Формули виконуються у вбудованому редакторі формул Microsoft Word або іншому сумісному редакторі зі збереженням редагованого математичного запису.

Найбільші, а також довгі та громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів слід наводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Рівняння і формули повинні бути відокремлені від тексту. Вище і нижче кожної формули залишають інтервал, що становить один рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять після знака рівності (=) або після знаків (+), (-), (х або ·). Коли переносять формули чи рівняння на знаковій операції множення, застосовують знак «×» а не «·».

Приклад оформлення формул

$$c=\sqrt{a^2 + в^2}, \qquad (1.2)$$

де ***а, в*** – довжини катетів трикутника;
с – довжина гіпотенузи.

Наведена вище формула була надрукована в першому розділі і мала другий порядковий номер.

Порядкові номери позначають арабськими цифрами в круглих дужках біля правого поля сторінки без крапок від формули до її номера. Якщо номер не вміщується у рядку з формулою, формулу переносять на наступний рядок. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації:

а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово;

б) цього потребує побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

Переліки за потреби можуть бути наведені посередині підрозділів. Перед переліком ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією переліку слід ставити малу літеру української абетки з дужкою або, не нумеруючи, – дефіс (перший рівень).

Для подальшої деталізації переліку слід використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень).

Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацного відступу, а другого рівня – з відступом відносно місця розташування переліків першого рівня.

Приклад оформлення переліку

а) матеріали;
б) заробітна плата;
в) обов’язкові відрахування:
    1) у пенсійний фонд;
    2) на соціальне страхування.
- матеріали;
- заробітна плата;

Примітки. Примітки розміщують у тексті за необхідності пояснення змісту тексту, таблиці або ілюстрації. Їх розміщують безпосередньо після тексту, таблиці або ілюстрації, яких вони стосуються.

Слово «Примітка» друкують, починаючи з великої літери, з абзацного відступу, не підкреслюють. Після слова «Примітка» ставлять крапку і з великої літери у тому ж рядку подають текст примітки.

Декілька приміток нумерують арабськими цифрами з крапкою послідовно в межах однієї сторінки. Після слова «Примітки» ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з великої літери подають текст примітки (шрифт Times New Roman 12-го розміру, інтервал 1,0 («одинарний»).

Приклад оформлення примітки

Примітки:
1……
2. ……..

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати, які наводяться в роботі, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, завдання, питання. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на джерела, що були опубліковані не раніше останніх **5 років.** На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в кваліфікаційній роботі.

Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки (наприклад, [32, с.8]).

Посилання в тексті на групу джерел слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...». В кінці назв запозичених таблиць та рисунків слід вказати номер використаного джерела.

Наприклад:

Рисунок 1.3 – Системна модель стратегії управління потенціалом [26]

Коли в тексті кваліфікаційної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Наприклад:

Цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передавання інформації [5, с. 29]».

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують їхнім порядковим номером. На всі ілюстрації необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «рисунок» пишуть повністю або скорочено (рис.). *Наприклад:* «Схему мотивації через потреби представлено на рисунку 1.3» або «Розглянемо схему мотивації через потреби (рис. 1.3)». Посилання на формули кваліфікаційної роботи магістра вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: «*... у формулі (2.1)*», «*… у рівняннях (1.23) – (1.25) …*»

На всі таблиці кваліфікаційної роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть або повністю, або скорочено. Наприклад: «*Основні фактори впливу зазначено у таблиці 3.2*» або «*Виконаємо факторний аналіз (табл. 3.2)*».

При посиланнях на структурні елементи кваліфікаційної роботи слід писати: «*...у розділі 4*»; «*… у додатку Б …*».

Загальні вимоги до цитування:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та перекручення думок автора. Пропуск слів, речень або абзаців під час цитування допускається без викривлення змісту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед опущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора магістерської дипломної роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) коли автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі

слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора кваліфікаційної роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено мною. – М.Х.), (розбивка моя. – М.Х.).

Числівники. Прості *кількісні* числівники, якщо при них немає одиниць вимірювання, пишуться словами. Наприклад, на *трьох* зразках (не: 3 зразках).

Складні кількісні числівники пишуться цифрами (за винятком тих, якими починається абзац).

Числа із скороченим позначенням одиниць виміру пишуться цифрами, наприклад, 7 л, 24 кг. Після скорочених слів «л», «кг» тощо, крапка *не ставиться*. При перерахуванні однорідних чисел скорочена назва одиниці вимірювання ставиться після останньої цифри, наприклад 3, 14 та 25 кг.

Кількісні числівники при запису їх арабськими цифрами не мають на письмі відмінкових закінчень, якщо вони супроводжуються іменниками, наприклад: на 20 сторінках (не: на 20-ти сторінках).

Прості та складні *порядкові* числівники пишуться словами, наприклад, *третій, двадцять п'ятий*. Винятком є випадки, коли написання порядкового номера обумовлено традицією, наприклад: 4-й Український фронт.

Числівники, що входять до складних слів, пишуться цифрами. Наприклад, 16-тонний кран, 40-відсотковий розчин.

Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами, мають відмінкові закінчення. При запису після риски пишуть:

– одну останню літеру, якщо вони закінчуються на голосний (крім «о» та «у») або на приголосний звук, наприклад: третя декада – 3-я декада (не: 3-тя), тридцятих років – 30-х років (не: 30-их);

– дві останні літери, якщо закінчуються на «о» чи «у», наприклад: десятого класу – 10-го класу (не: 10-о або 10-ого).

При перерахуванні кількох порядкових числівників відмінкове закінчення ставлять тільки один раз. Наприклад, товари 1 та 2-го ґатунку.

Без відмінкових закінчень записуються порядкові числівники римськими цифрами для позначення порядкових номерів століть (віків), кварталів, томів видань. Наприклад, XX століття (не: XX-е століття).

Скорочення. При скороченому записі слів і словосполучень слід користуватися трьома основними способами:

- залишати тільки першу (початкову) літеру слова (рік – р.);
- залишати частину слова, відкидаючи закінчення та суфікс (рисунки – рис.);
- пропускати кілька літер у середині слова, замість яких ставити дефіс (університет – ун-т).

Досить часто зустрічаються у текстах умовні графічні скорочення за частинами і початковими літерами слів. Вони поділяються на:

- загальноприйняті умовні скорочення;
- умовні скорочення, прийняті у спеціальній літературі, зокрема у бібліографії.

До загальноприйнятих умовних скорочень належать такі, що використовуються:

- після перерахування (*і т. ін.* – і таке інше, *і т. д*. – і так далі*, і т. п*. – і тому подібне);
- при посиланнях (*див*. – дивися, *пор*. – порівняй);
- при позначенні цифрами століть і років (*ст*. – століття, *ст.ст*. – століття, *р*. – рік, *рр*. - роки).

Існують також загальноприйняті скорочення: т. – том, н. ст. – новий стиль, ст. ст. – старий стиль, н.е. – наша ера, м. – місто, обл. – область, гр. – громадянин, с. – сторінка.

Слова «та інші», «і таке інше» в середині речення не скорочують. Не допускається скорочення слів «так званий» (т. з.), «наприклад» (напр.), «формула» (ф-ла), «рівняння» (р-ня).

Оформлення списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота містить у своєму складі СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, які вказуються тією мовою, якою вони видані.

Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів:

1) у порядку появи посилань у тексті;

2) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні кваліфікаційної роботи така послідовність формування списку використаних джерел (у послідовності розміщення)

1) всі офіційні документи (закони, положення інші нормативні документи);

2) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;

3) електронні джерела.

Приклади бібліографічних описів для списку використаних джерел наведено у додатку М.

Додатки. Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи і розміщують після списку використаних джерел. Кожен додаток починають з нової сторінки. Перед блоком додатків розміщують окремий аркуш, на якому посередині сторінки великими літерами друкують слово «ДОДАТКИ». Номер цієї сторінки включають до наскрізної нумерації та вказують у змісті.

У правому верхньому кутку сторінки малими літерами з першої великої друкують слово «Додаток » (без знака «№») та велику літеру української абетки, що позначає додаток (наприклад: Додаток А, Додаток Б). Додатки позначають послідовно великими літерами, за винятком Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Якщо у роботі один додаток, його позначають як Додаток А. Нижче по центру наводять

тематичний заголовок додатка. Перед копіями звітності з підприємства розміщується аркуш на якому зазначається позначення додатку та його назва. На копіях звітності з підприємства позначення додатку не наводиться.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Якщо зміст додатка не вмішується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатку...».

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

7. ПОРАДИ ЩОДО ВИСТУПУ ЗДОБУВАЧА ПРИ ЗАХИСТІ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Під час підготовки до захисту здобувач вищої освіти готує ілюстративні (наочні) матеріали. Вони мають бути представлені у вигляді мультимедійної презентації (15-20 слайдів) для демонстрації під час доповіді, а також у вигляді роздрукованого роздаткового матеріалу для членів екзаменаційної комісії.

Наочними матеріалами слід послідовно ілюструвати доповідь здобувача й забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які підлягають захисту.

Перші слайди (5-7 штук) повинні висвітлювати загальнотеоретичні питання визначеної теми й розкривати сутність, значення, класифікаційні характеристики, історію та сучасні тенденції предмета дослідження, методичні підходи щодо оцінювання основної категорії.

Наступні слайди (5-7 штук) мають містити графіки, діаграми й таблиці, що відображають економічні та фінансові показники об'єкта дослідження, а також інші показники, котрі діагностують діяльність підприємства щодо обраного напряму дослідження.

Останні аркуші роздаткового матеріалу або слайди присвячуються третьому розділу кваліфікаційної роботи і повинні містити результати аналізу стану досліджуваної проблеми, пропозиції та рекомендації магістранта щодо вдосконалення діяльності об'єкта дослідження.

Приклад підготовки наочних матеріалів наведений у додатку К.

При підготовці слайдів до мультимедійного проектора необхідно використовувати програму Microsoft Power Point. Файл, що містить наочні матеріали у формі слайдів і створений за допомогою програми Microsoft Power Point, має розширення *.pptx.

Під час підготовки до захисту здобувач повинен погодити зі своїм науковим керівником складену ним стислу доповідь. Обсяг тексту доповіді має відповідати 10 – 15 хвилинам виступу. Доповідь повинна відображати актуальність теми дослідження, мету й завдання роботи, основні результати аналізу матеріалів діючого підприємства та творчі розробки здобувача; обов'язково потрібно виділити елементи наукової новизни. Особливе місце слід відвести обґрунтованим пропозиціям і рекомендаціям та оцінюванню їх ефективності.

Під час доповіді здобувач стисло формулює сутність проведеного дослідження, дає оцінку отриманим результатам, ілюструючи доповідь посиланням на наочні матеріали.

Після доповіді здобувача голова ЕК зачитує рецензію на кваліфікаційну роботу й здобувач має можливість відповісти на всі зауваження рецензента.

Голова та члени ЕК також ставлять запитання, на які здобувач повинен дати стислі, чіткі та зрозуміли відповіді. Запитання також можуть ставити усі присутні на захисті кваліфікаційної роботи.

8. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

8.1. Нормативні засади та відповідальність автора

Підготовка, перевірка, рецензування і захист кваліфікаційної роботи здійснюються з дотриманням Закону України «Про академічну доброчесність» [2], Кодексу академічної доброчесності та корпоративної культури університету [3], Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату [4] та інших чинних внутрішніх актів, оприлюднених на офіційній сторінці НУПП [5]. Внутрішні процедури застосовують у частині, що відповідає чинному законодавству; актуальні редакції перевіряють до подання роботи.

Здобувач самостійно визначає дослідницьку логіку, виконує аналіз, формулює висновки та відповідає за їх достовірність. Не допускаються привласнення чужого тексту, ідей або результатів без належного посилання; замовлення роботи іншій особі; вигадування джерел, даних, опитувань або результатів; зміна реальних показників заради бажаного висновку; підроблення документів, підписів чи відомостей про апробацію. Використання власних раніше оприлюднених матеріалів розкривається посиланням та поясненням внеску, а повторне подання вже оціненої роботи погоджується у встановленому порядку [2–4].

8.2. Цитування, достовірність даних та відтворюваність розрахунків

Дослівні запозичення беруть у лапки із зазначенням номера джерела та сторінки (наприклад, *[3, с. 12]*), а переказ чужої ідеї супроводжують посиланням на відповідне джерело. Для електронних ресурсів без пагінації вказують назву матеріалу та доступний структурний орієнтир. Запозичені або модифіковані таблиці й рисунки позначають як відтворені чи адаптовані з вказуванням джерела. Посилання має вести виключно до реально опрацьованого здобувачем першоджерела.

Для кожної розрахункової таблиці зазначають суб’єкт господарювання, період, одиниці вимірювання, назву документа, форму і рядок або регістр обліку. Зразок підпису: «Розраховано автором за фінансовою звітністю підприємства: форма № 1, рядки 1195 і 1695, за 20__ – 20__ рр.; копії / дозволені витяги наведено в додатку __». Вихідні дані, формули і проміжні результати зберігають у робочому файлі; у звіті відокремлюють фактичні показники від прогнозів, припущень і навчальних ілюстрацій.

За браку звітності здобувач повідомляє керівника та погоджує альтернативні джерела або межі аналізу. Відсутнє значення позначається як відсутнє, а не замінюється довільною цифрою. Конфіденційні матеріали, персональні дані та комерційна таємниця використовуються лише на належній правовій підставі; до публічної роботи включають дозволені, знеособлені або агреговані дані без спотворення результатів.

8.3. Перевірка роботи, розгляд повідомлень та оприлюднення

До захисту робота проходить перевірку запозичень і змістову експертизу у порядку, визначеному університетом [4, 5]. Технічний звіт про текстові збіги є допоміжним матеріалом: правомірні цитати, назви актів, загальновживані

формулювання й некоректні запозичення розрізняються за змістом. Ці вказівки не встановлюють довільного універсального «дозволеного відсотка плагіату». Усунення технічних недоліків не означає приховування запозичення.

Повідомлення про можливе порушення розглядається уповноваженим органом або особою в межах їхніх повноважень, за чинними правилами університету та Законом [2, 5]. Особі забезпечують ознайомлення з обставинами й матеріалами, можливість надати пояснення та скористатися передбаченим порядком оскарження. Наявність збігів чи ймовірнісна оцінка автоматичного детектора самі по собі не замінюють встановлення конкретних фактів.

Відповідно до частини 7 статті 8 Закону [2] прийнята до захисту кваліфікаційна робота підписується автором кваліфікованим електронним підписом та оприлюднюється до захисту в машинозчитуваному форматі, який забезпечує довгостроковий безоплатний доступ без авторизації. ОПП передбачає оприлюднення роботи в репозитарії університету [1]. Технічний порядок подання узгоджують із випусковою кафедрою; законні обмеження доступу до окремих відомостей враховують завчасно, а не усувають вигадуванням або підміною даних.

Перед поданням автор перевіряє відповідність посилань бібліографії, походження всіх числових даних, відтворюваність формул, наявність дозволів на використання непублічної інформації, коректність висновків і розкриття застосування ШІ. Керівник може запросити вихідні файли та пояснення алгоритму розрахунку. Цей розділ регулює підготовку всієї роботи і не вимагає створювати додатковий змістовий розділ у самій кваліфікаційній роботі.

9. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ РОБОТІ

9.1. Допустима допоміжна роль інструментів ШІ

Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися як допоміжні засоби за погодженим із керівником завданням і в межах установлених вимог: для добору пошукових слів, попереднього структурування власного матеріалу, мовного редагування, перекладу, пояснення програмного коду, підготовки чернетки формули або візуалізації. Кожен результат перевіряє та доопрацьовує автор. Методологічні рішення, критичний аналіз, оцінювання доказів та підсумкові висновки залишаються його особистим внеском [2, 4].

Для досліджень за спеціальністю D7 доцільність ШІ визначається задачею: аналізом асортименту, прогнозуванням попиту, описом товарних даних, виявленням помилок у масивах продажів або моделюванням сценаріїв. До використання моделі визначають показник якості, тестові дані та простішу базову альтернативу. Прогноз перевіряють на даних, які не використовувалися для налаштування; обмеження вибірки і опису моделей. Згенерований висновок не вважається підтвердженим лише через переконливе формулювання.

9.2. Обмеження та захист інформації

Не допускаються подання згенерованих текстів, моделей, зображень чи даних як власного непозначеного результату; вигадування за допомогою ШІ фінансової звітності, результатів опитування або публікацій; приховування істотної допомоги інструмента. Стаття 29 Закону України [2] визначає недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом. Це не тотожне загальній забороні будь-якої допоміжної роботи з ШІ: визначальними є прозорість, допустимість конкретного способу використання та власна відповідальність автора.

Не слід передавати у зовнішні ШІ-сервіси персональні дані клієнтів і працівників, непублічну звітність, договірні умови, облікові ключі або іншу захищену інформацію без належних повноважень і погоджених умов оброблення. Для навчального тестування використовують відкриті або належно знеособлені дані. ШІ не є першоджерелом фактичної інформації, нормативного акта, номера рядка звітності чи бібліографічного опису.

9.3. Розкриття використання та перевірка результатів

Використання згенерованих об’єктів розкривають відповідно до частини 4 статті 8 Закону [2], зазначаючи методику та програмні засоби. У методичному описі або примітці до відповідного результату вказують назву інструмента, модель / версію, якщо вона доступна, дату, мету, вид вхідних даних, місце використання результату та спосіб його перевірки. Факт застосування не приховують навіть після суттєвого редагування згенерованої чернетки.

Рекомендований запис: «Під час підготовки підрозділу __ використано інструмент __ (модель / версія __, дата __) для __. Передано відкриті / знеособлені дані __. Автор перевірив результат шляхом __, виправив __ та самостійно сформулював висновки. Інструмент не використовувався для

створення фактичних показників підприємства або вигаданих джерел». Запис заповнюють за фактичними діями, а не копіюють як формальну декларацію.

За складнішого використання ведуть журнал: етап і задача; інструмент і дата; тип вхідних даних; отриманий матеріал; перевірка та авторські зміни; місце у роботі. Запити й відповіді зберігають без розкриття конфіденційної інформації. Розрахунки звіряють у незалежному середовищі, бібліографію – з видавцем / репозитарієм, нормативні посилання – з офіційними актами. На захисті автор повинен пояснити кожну формулу, модель і висновок незалежно від використання ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освітньо-професійна програма «Бізнес і торгівля» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D7 «Торгівля». Полтава: НУ «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2026.

2. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: https://data.rada.gov.ua/ogd/zak/perv/text/d551694.htm

3. Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Затверджено вченою радою 20.12.2023, протокол № 14; введено в дію наказом від 29.12.2023 № 272. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/page/akadem-dobrochesnist/kodeks-adkk-2023.pdf

4. Політика щодо формування, забезпечення та популяризації академічної доброчесності в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» : затверджено рішенням вченої ради університету від 07.07.2026, протокол № 9 ; введено в дію наказом ректора від 22.07.2026 № 247. Полтава, 2026. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/page/akadem-dobrochesnist/polityka-z-akademdobrochesnosti.pdf

5. Порядок подання здобувачами освіти академічних творів та навчальних робіт для перевірки на дотримання академічної доброчесності : затверджено рішенням вченої ради Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» від 07.07.2026, протокол № 9 ; введено в дію наказом ректора від 22.07.2026 № 247. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/main/page/akadem-dobrochesnist/poriadok-podannia-akademtvoriv-na-perevirku.pdf

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print

8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text

9. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 29.11.2000 № 302. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00#Text

10. Державна служба статистики України. Загальний табель (перелік) форм державних статистичних спостережень на 2026 рік: наказ від 19.01.2026 № 19. URL: https://stat.gov.ua/uk/page-contents/nakaz-vid-19012026-no19

Додаток А
Орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт

1. Стратегічне управління розвитком підприємницьких і торговельних структур
2. Формування конкурентної стратегії підприємства оптової або роздрібної торгівлі
3. Оцінювання конкурентних переваг торговельного підприємства та механізмів їх реалізації
4. Формування адаптивної бізнес-моделі торговельного підприємства
5. Діагностика організаційно-економічного потенціалу торговельного підприємства
6. Управління ресурсним і комерційним потенціалом торговельного підприємства
7. Оцінювання вартості торговельного бізнесу та управління її зростанням
8. Прогнозування товарообігу та фінансових результатів торговельного підприємства
9. Діагностика стійкості та адаптивності бізнес-процесів торговельного підприємства
10. Формування антикризової стратегії торговельного підприємства
11. Управління економічними та комерційними ризиками торговельного підприємства
12. Економічна безпека торговельного підприємства в умовах цифрових і логістичних ризиків
13. Стратегічний розвиток релокованого підприємства на регіональному товарному ринку
14. Управління продуктивністю праці персоналу торговельного підприємства
15. Планування витрат на персонал торговельного підприємства
16. Формування мотиваційного механізму персоналу торговельного підприємства
17. Стратегічне управління кадровим потенціалом торговельного підприємства
18. Оцінювання компетентностей і професійний розвиток персоналу торговельного підприємства
19. Управління соціально-трудовими відносинами та бізнес-комунікаціями торговельного підприємства
20. Корпоративна соціальна відповідальність та ESG-практики торговельного бізнесу
21. Формування бізнес-моделі соціального підприємництва у сфері торгівлі
22. Формування інклюзивної бізнес-моделі підприємства у сфері торгівлі
23. Управління товарними та матеріальними ресурсами торговельного підприємства
24. Діагностика та оптимізація витрат торговельного підприємства
25. Управління доходами, маржинальністю та прибутком торговельного підприємства
26. Управління оборотним капіталом і фінансовою стійкістю торговельного підприємства
27. Оптимізація структури капіталу та фінансування розвитку торговельного підприємства
28. Ресурсозбереження у торговельно-логістичній діяльності підприємства
29. Управління енергоефективністю торговельної та складської інфраструктури підприємства
30. Циркулярні бізнес-моделі у торговельній діяльності підприємства
31. Управління проєктами розвитку торговельного підприємства
32. Формування інвестиційної стратегії торговельного підприємства
33. Оцінювання інвестиційного потенціалу торговельного підприємства
34. Управління портфелем фінансових інвестицій торговельного підприємства
35. Фондові та цифрові інвестиційні інструменти у торговельному бізнесі
36. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку торговельного підприємства
37. Франчайзингова модель розвитку торговельного бізнесу

38. Управління інноваційним проєктом розвитку торговельного підприємства
39. Економічне обґрунтування стартап-проєкту у сфері торгівлі
40. Управління товарними запасами та товарообігом торговельного підприємства
41. Формування закупівельної стратегії торговельного підприємства
42. Управління стійкістю ланцюгів постачання торговельного підприємства
43. Оптимізація товарного асортименту підприємства роздрібної торгівлі
44. Формування товарної інноваційної політики торговельного підприємства
45. Формування цінової стратегії торговельного підприємства
46. Діагностика та розвиток торговельної інфраструктури локального ринку
47. Прогнозування цін і кон'юнктури товарних ринків
48. Бізнес-діагностика ефективності електронних закупівель підприємства
49. Управління якістю товарів і торговельних послуг в умовах євроінтеграції
50. Оцінювання якості, безпечності та конкурентоспроможності товарів
51. Стандартизація, сертифікація та простежуваність товарів у торгівлі
52. Логістичне управління товарними потоками торговельного підприємства
53. Формування стратегії електронної комерції торговельного підприємства
54. Цифрова трансформація бізнес-процесів та омніканальних продажів торговельного підприємства
55. Бізнес-аналітика та прогнозування у прийнятті комерційних рішень
56. Цифровий рітейл-маркетинг у системі управління продажами
57. Дослідження поведінки споживачів і клієнтського досвіду в торгівлі
58. Управління брендом і маркетинговими комунікаціями торговельного підприємства
59. Стратегія виходу підприємства на зовнішні ринки та транскордонну електронну торгівлю

Додаток Б

Зразок напису на твердій обкладинці

Б.1 Розміщення напису відносно обкладинки

Напис відносно твердої обкладинки розміщується симетрично до країв обкладинки, посередині.

Формат напису на твердій обкладинці – А6.

Б.2 Зміст напису

Зразок оформлення напису наведено на рисунку Б.1.

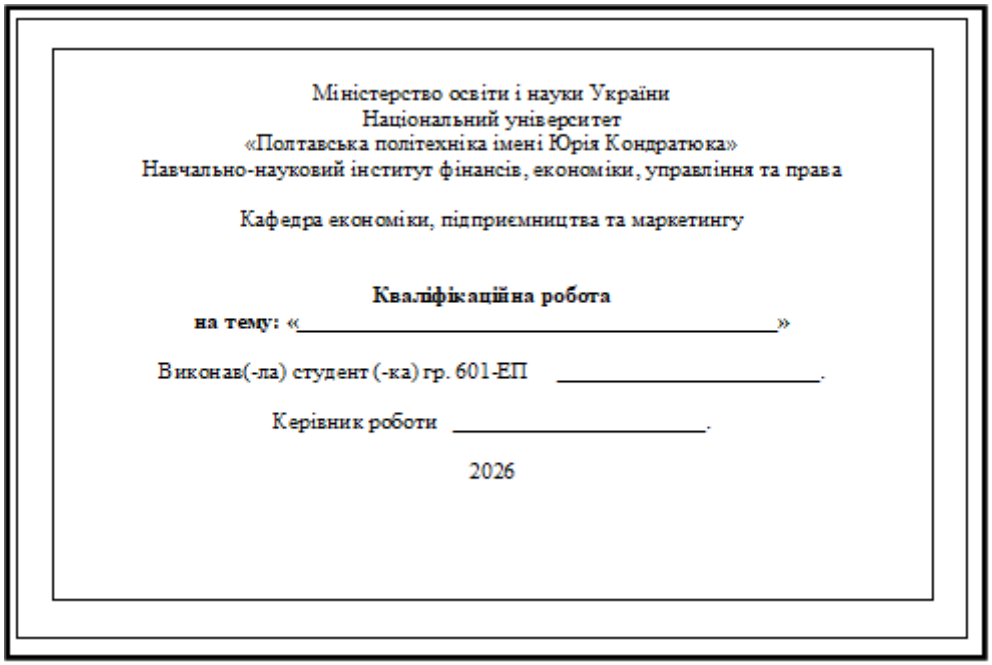

Рисунок Б.1 – Зразок напису на твердій обкладинці

Додаток В
Приклад оформлення титульного аркуша до кваліфікаційної роботи

Міністерство освіти і науки України

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів,
економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

«Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства (на матеріалах ТОВ «Ланнівська МТС»)»

Виконав(ла): здобувач(ка) другого (магістерського) рівня вищої освіти, групи _____ спеціальності D7 «Торгівля» ОПП «Бізнес і торгівля»
_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____
Рецензент _____

Полтава - 2026

Додаток Г

Приклад оформлення другого титульного аркуша кваліфікаційної роботи

Консультанти:

Здобувач ___ . ____. 20___ р._____ Федорцова Н.Ю.

Керівник роботи ___ . ____. 20__ р. _____ Васюта В.Б.

Нормоконтроль ___ . ____. 20__ р. _____ Васюта В.Б.

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри ___ . ____. 20__ р. _____ Чижевська М.Б.

Додаток Д

Приклад виконання реферату

РЕФЕРАТ

Яцкова Н.С. Формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства (на матеріалах ТОВ «Ланнівська МТС»). Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D7 «Торгівля». Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2026.

Робота містить 141 аркуш машинного тексту та 30 аркушів ілюстративного матеріалу; таблиць – 63; рисунків – 23; формул – 7; перелік використаної літератури – 98 найменувань.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення конкурентоспроможності ТОВ «Ланнівська МТС» у системі його виробничо-господарської діяльності. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади формування та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Ланнівська МТС».

Кваліфікаційну роботу присвячено розв'язанню ключових питань формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства, зокрема досліджуються теоретичні засади конкурентоспроможності, роль стратегічного управління та методичні підходи до оцінювання її рівня. Проведено аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства, оцінку його економічного та організаційного стану, а також розроблено практичні рекомендації щодо забезпечення довгострокових конкурентних переваг.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка науково обґрунтованої стратегії підвищення конкурентоспроможності, що забезпечує підвищення ефективності виробничих та управлінських процесів, впровадження інноваційних технологій та створення довгострокових конкурентних переваг підприємства в умовах сучасного ринку.

Результатом дослідження є розроблена комплексна стратегія підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Ланнівська МТС», яка включає обґрунтовані заходи щодо оптимізації виробничих та управлінських процесів, впровадження сучасної техніки та цифрових систем обліку, підвищення продуктивності праці та фінансової стійкості підприємства, а також практичні рекомендації щодо забезпечення довгострокових конкурентних переваг на ринку зернових культур.

Отримані результати можуть бути використані на даному підприємстві та на інших підприємствах України.

Ключові слова: «конкурентоспроможність підприємства», «стратегія підвищення конкурентоспроможності», «стратегічне управління», «управління», «стратегія», «підприємство».

Додаток Е

Приклад оформлення змісту

ЗМІСТ

Вступ 7

Розділ 1. Теоретичні засади формування стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства 10

1.1. Сутність конкурентоспроможності підприємства та чинники її формування 10

1.2. Стратегічне управління як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства 16

1.3. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства 27

1.4. Класифікація конкурентних стратегій підприємств та їх вплив на досягнення стійкої конкурентоспроможності.. 39

Висновки до розділу 1 40

Розділ 2. Аналіз економічного та організаційного стану ТОВ «Ланнівська МТС» 41

2.1. Оцінювання зовнішнього середовища функціонування підприємства 41

2.2. Організаційно-правові основи функціонування підприємства 57

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства 78

Висновки до розділу 2 92

Розділ 3. Розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Ланнівська МТС» 93

3.1. Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства та визначення проблем її забезпечення на підприємстві 93

3.2. Формування та обґрунтування стратегії підвищення конкурентоспроможності ТОВ «Ланнівська МТС» 104

3.3. Обґрунтування ресурсно-інвестиційного забезпечення та оцінювання ризиків реалізації стратегії..... 117

Висновки до розділу 3 128

Висновки та пропозиції 129

Список використаних джерел 132

Додаток А. Фінансова звітність за ____ рік 141

Додаток Б. Фінансова звітність за ____ рік 152

Додаток В. Фінансова звітність за ____ рік 167

Додаток Г. Ілюстративний матеріал 184

Додаток Ж

Приклад виконання текстового документа

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність мотиваційного механізму на підприємстві

Питанням мотиваційного механізму присвячені наукові роботи В. Дедекаєва, М. Карліна, М. Збарського, В. Рябоконя та інших. [46].

…

Основні складові та елементи мотиваційного механізму на підприємстві представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні складові та елементи мотиваційного механізму на підприємстві

Складові	Елементи

Розглянемо основні принципи побудови мотиваційного механізму (рис.1.1):

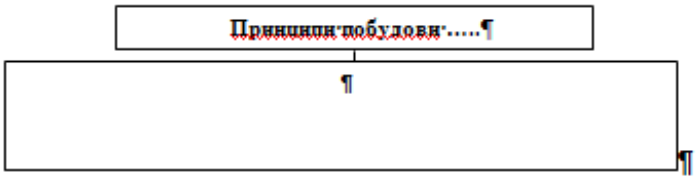

Рисунок 1.1 – Принципи побудови мотиваційного механізму

…

…

Розглянемо основні методи мотивації (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні методи мотивації

Метод	Характеристика методу	Переваги	Недоліки
1	2	3	4

6

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4

Таким чином, розробка ефективного мотиваційного механізму має важливе значення для підприємств. На рисунку 1.2 наведено основні принципи мотивації.

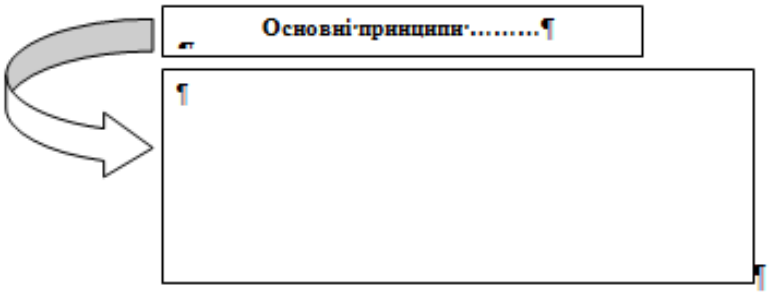

Рисунок 1.2 – Основні принципи мотивації ефективної праці

З метою підтримання позитивної мотивації працівників необхідно аналізувати потреби та рівень їх задоволення, вивчати інтереси, здібності, нахили, цінності та установки, трудову поведінку та рівень задоволеності роботою.

1.2. Зарубіжний досвід регулювання мотиваційного механізму на підприємствах

Практичне втілення системи мотивації персоналу відбувається завдяки використанню широкого кола……

$$P_{р} = Ч_{п} \times I_{н}, \quad (1.1)$$

де $P_{р}$ – річна продуктивність праці;

$Ч_{п}$ – погодинна продуктивність праці;

$I_{н}$ – інтенсивність праці.

Розглянемо найбільш відомі моделі системи мотивації праці……

…

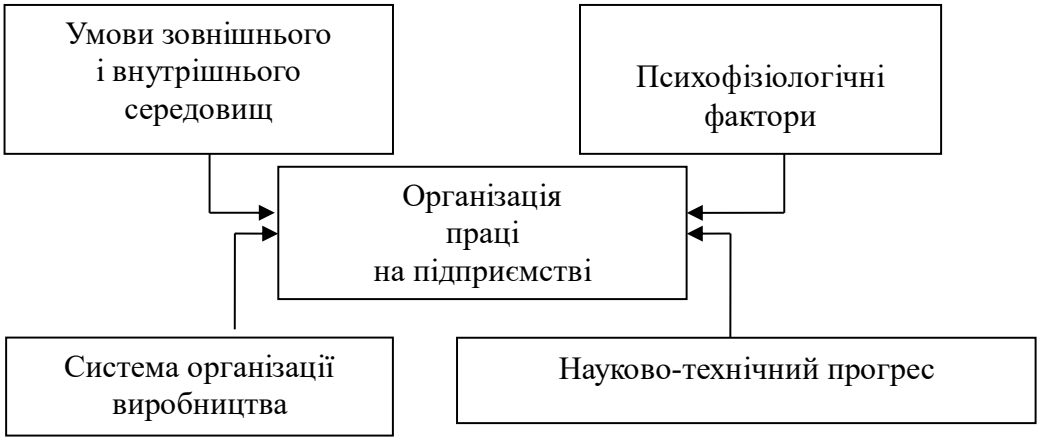
…

7

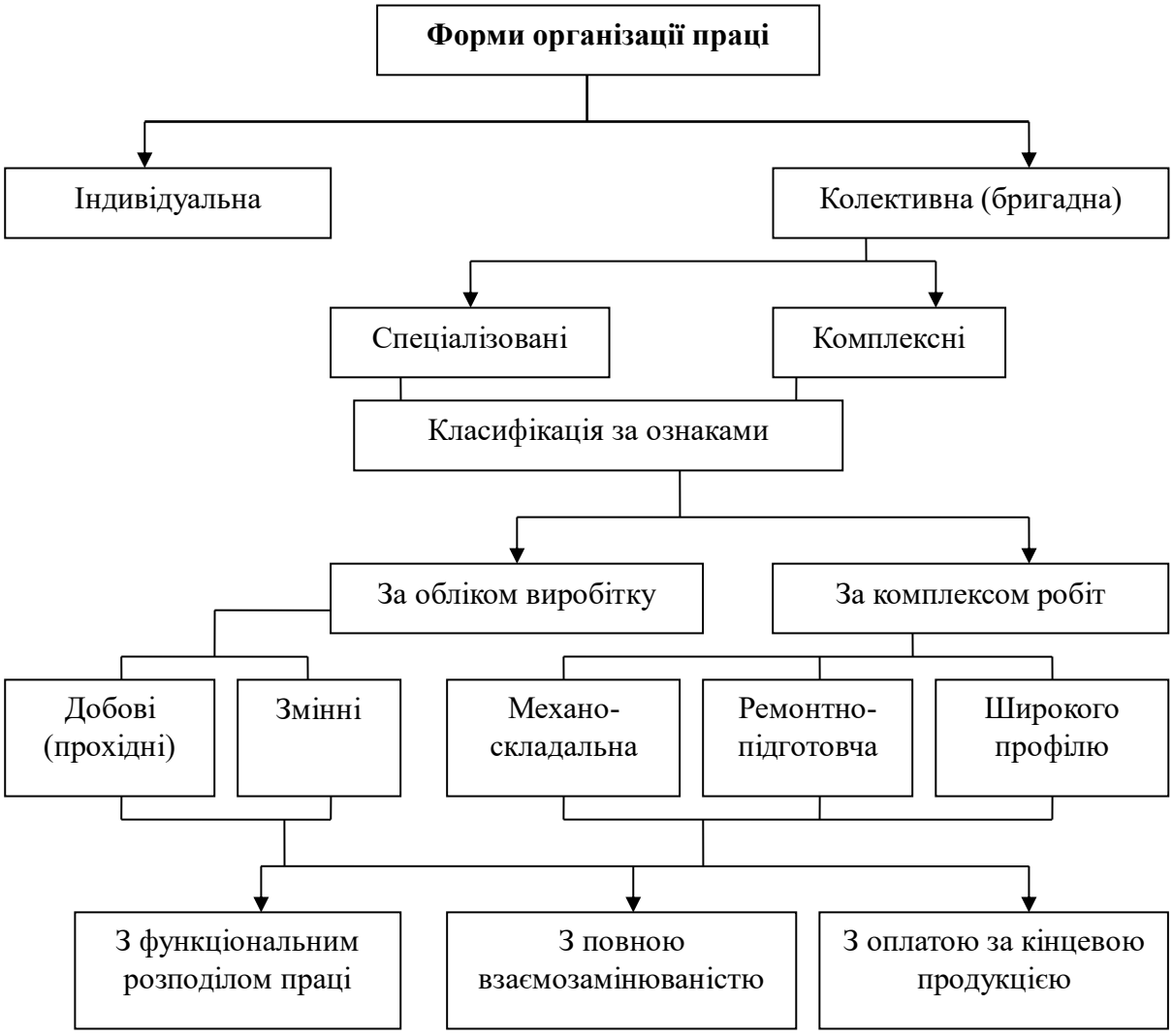
Додаток К

Приклади виконання наочного матеріалу

Фактори впливу на організацію праці на підприємстві

Класифікація форм організації праці на підприємствах

Додаток Л

Приклад написання висновків та пропозицій

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Метою кваліфікаційної роботи було вивчення теоретичних засад системи управління витратами, її методологічної бази та розроблення практичних рекомендацій щодо її формування на ПАТ «Полтавський хлібозавод №2».

Згідно з поставленою метою в роботі проведено теоретичне дослідження системи управління витратами і взаємозв'язку її складових на основі функціонального та процесного підходів. Результати дослідження дозволили представити управління витратами як цільову багаторівневу систему, що входить до складу загальної системи управління і направлена на керування вартісною характеристикою ресурсів у розрізі всіх об'єктів підприємства за допомогою механізму загальних функцій управління та процесів прийняття управлінських рішень і комунікацій для досягнення високого економічного результату й інших цілей діяльності підприємства.

Дослідження поглядів вітчизняних і зарубіжних економістів показує, що на даний момент серед учених-економістів йде напружена дискусія з приводу того, яку ж концепцію – управлінський облік чи контролінг – обрати за основу для здійснення функцій та вирішення завдань управління витратами в Україні. Це пов'язано з тим, що ці концепції мають схожі завдання функціонування та інструменти і методи їх розв'язування у сфері управління витратами. Тому в даній роботі прийнято рішення про використання концепції управлінського обліку в управлінні витратами, а застосування функціонального підходу дозволило визначити управлінський облік як підсистему системи управління витратами, що здійснює підтримку виконання загальних функцій планування та контролю.

Визначення системи управління витратами допомогло сформулювати її основні цілі, завдання, принципи і функції, а також вивчити основні концепції, методи й інструменти вирішення поставлених завдань.

Вивчення спеціальної економічної літератури показало, що на даний момент існує багато різних методів та інструментів управління витратами залежно від конкретних завдань, поставлених у межах системи. У даній роботі умовно згруповано найвідоміші методи управління витратами у три групи відповідно до завдань, на виконання яких вони направлені: визначення собівартості продукції з метою ціноутворення та розрахунку фінансових результатів, контроль і регулювання витрат підприємства та прийняття управлінських рішень.

У практичній частині проведено дослідження ПАТ «Полтавський хлібозавод №2» щодо основних економічних та фінансових показників його діяльності. Виконаний аналіз економічних показників, витрат і собівартості продукції виявив основні причини фінансових проблем підприємства, можливі резерви оптимізації витрат та показав необхідність формування на даному підприємстві системи управління витратами. Діагностика проблем дозволила

поставити конкретні цілі й завдання формування системи управління витратами та вибрати методи для розв'язування поставлених завдань. У зв'язку із цим складена програма формування системи управління витратами на ПАТ «Полтавський хлібозавод №2» на основі наступних обраних методів: управління витратами за місцями їх виникнення, калькулювання собівартості на основі методу «директ-костінг», розподіл накладних витрат за методом «activity-based costing», аналіз прибутковості продукції за методом точки беззбитковості, концепція релевантності для прийняття специфічних управлінських рішень. Також були здійснені експериментальні розрахунки за визначеними методами, використовуючи матеріали бази дослідження. Для автоматизації практичного застосування аналізу прибутковості продукції на основі розрахунку точки беззбитковості була запропонована програма розрахунку необхідних показників на базі програми Microsoft Exel із використанням таких економіко-математичних методів, як регресійний аналіз та метод найменших квадратів. За допомогою отриманих експериментальних розрахунків вдалося …….

Практичне виконання програми формування системи управління витратами на ПАТ «Полтавський хлібозавод №2» та впровадження розроблених пропозицій дозволять даному підприємству здійснювати ефективне управління своїми витратами і покращити економічні результати своєї діяльності.

ВИСНОВКИ ПІСЛЯ РОЗДІЛІВ (*Приклад*)

Висновки до розділу 1.

Таким чином, проведені дослідження показали, наскільки важливим і комплексним є поняття системи управління витратами. У роботі система була визначена із застосуванням функціонального та процесного підходів. Досліджено також взаємозв'язок системи управління витратами із загальною системою управління підприємством та із сучасними інформаційними управлінськими системами (управлінський облік і контролінг). При дослідженні змісту і структури складових системи управління витратами були визначені цілі та принципи її функціонування, здійснений аналіз та систематизація методологічної бази управління витратами: розглянуті існуючі концепції, методи й інструменти управління витратами залежно від поставлених цілей та завдань.

Додаток М

Приклад складання рецензії

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу зі спеціальності D7 «Торгівля»

_____

прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти

на тему

_____

Приблизна схема рецензії

1. Актуальність теми дослідження.
2. Стисла характеристика кожного розділу кваліфікаційної роботи: послідовність та логічність, повнота і достовірність, новизна вивчення та розкриття проблеми, використання передового досвіду та прогресивних методів дослідження (економіко-математичних методів, ПК), прийняття самостійних рішень, значимість пропозицій, економічне обґрунтування, цілеспрямованість і можливість практичного застосування, недоліки.
3. Якість оформлення кваліфікаційної роботи, таблиць, графіків, діаграм тощо.
4. Загальна оцінка роботи.
5. Рекомендація щодо захисту роботи та присвоєння відповідної кваліфікації.

Рецензент (прізвище, ім'я та по батькові,
посада і місце роботи,
назва навчального закладу, рік закінчення,
спеціальність, номер диплома про вищу освіту)

Дата Підпис, печатка

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу здобувача другого (магістерського) ступеня вищої освіти Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права денної форми навчання
Короленко Ростислава Вадимовича
зі спеціальності D7 «Торгівля»
на тему: «Організація оплати праці на підприємстві»
(на матеріалах ПрАТ «Хорольський механічний завод»)»

Представлена на рецензію кваліфікаційна робота магістра відповідає завданню, виданому кафедрою економіки, підприємництва та маркетингу.

Робота представлена у вигляді текстової частини у кількості ___ сторінок та в обсязі ___ аркушів ілюстративного матеріалу.

Тема кваліфікаційної роботи є актуальною, оскільки оплата праці є важливим інструментом мотивації та заохочення працівників до ефективної праці та забезпечення їх добробуту і розвитку.

Кваліфікаційна робота має логічну структуру і складається з 3-х взаємопов'язаних розділів. Робота має необхідні ілюстрації, розрахунки, аналіз та дослідження.

У першому розділі розглянуті теоретико-методологічні засади організації оплати праці персоналу підприємства.

Другий розділ роботи присвячено аналізу сучасного стану, проблем та перспектив розвитку машинобудування в Україні; вивченню організаційно-економічних основ діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод», аналізу економічних та фінансових показників підприємства.

У третьому розділі роботи проведено аналіз ефективності організації оплати праці персоналу підприємства; розроблені напрями її вдосконалення. За результатами виконання роботи запропоновані заходи щодо підвищення ефективності організації оплати праці персоналу підприємства.

На основі використання літературних джерел та інформаційних ресурсів у роботі узагальнено існуючий вітчизняний та зарубіжний досвід організації оплати праці персоналу, досліджуються різні шляхи формування систем оплати праці на підприємствах.

Як зауваження, можна відзначити, що у роботі було б доцільно розглянути більшу кількість елементів системи організації оплати праці, а також оцінити ступінь їх впливу на ефективність діяльності підприємства.

У цілому кваліфікаційна робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та рекомендується до захисту в ЕК, заслуговує на оцінку «добре», а її автор, Короленко Ростислав Вадимович, – присвоєння ступеня вищої освіти «магістр з торгівлі».

(посада) (назва організації)

_____ _____

(П.І.Б.) (підпис)

Додаток Н

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Додаток містить зразки бібліографічного оформлення, а не перелік обов'язкових для цитування джерел. Історичні приклади з базового видання збережено для демонстрації типів опису; їхні роки видання не змінено. Для актуального добору літератури з торгівлі використовують розділ 3 та нові перевірені публікації за темою.

згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	1. Chaffey D., Ellis-Chadwick F. Digital Marketing. 8th ed. Pearson, 2022. ISBN 9781292400969. 2. Hyndman R. J., Athanasopoulos G. Forecasting: Principles and Practice. 3rd ed. Melbourne: OTexts, 2021. URL: https://otexts.com/fpp3/ (дата звернення: 13.10.2026).
Три автори	1. Saunders M. N. K., Lewis P., Thornhill A. Research Methods for Business Students. 9th ed. Harlow: Pearson, 2023. ISBN 9781292402727.
Чотири і більше авторів	1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Бєліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.

	4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/ упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10.Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11.Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.
Автореферати дисертацій	1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.

	3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: https://data.rada.gov.ua/ogd/zak/perv/text/d551694.htm (дата звернення: 13.10.2026). 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print (дата звернення: 13.10.2026).
Архівні документи	1. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки.*ЦДАВО України* (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 2. Наукове товариство ім. Шевченка. *Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України.* Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. 2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Препринти	1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила(ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	1. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.

	2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с. 5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).
Частина видання книги	1. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. *Адміністративне право України* : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 2. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. *Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні* : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
Частина видання матеріалів конференцій, тезів, доповіді	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини XX століття: порівняльно-правовий аналіз. *Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет.*Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. *Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53. 4. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук* : матеріали ІІІ регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.
Частина видання: довідкового видання	1. Кучеренко І. М. Право державної власності. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. *Адміністративне право України* : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.

	3. Сірий М. І. Судова влада. *Юридична енциклопедія*. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
Частина видання: продовжуваного видання	1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. *Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки.* Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. *Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій*. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. *Проблеми законності*. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	1. Дубіщев В. П., Міняйленко І. В., Кулакова С. Ю. Оцінювання стійкості торговельного підприємства: інтегральний індекс та індикатори раннього попередження ризиків. Економіка та суспільство. 2026. № 85. DOI: 10.32782/2524-0072/2026-85-91. 2. Хадарцев О. В., Скрильник А. С., Кулакова С. Ю. Імплементація AGILE-підходів в управлінні проєктами омніканальної торгівлі: ризик-орієнтована оцінка ефективності. Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 8. С. 349–353. DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.349. 3. Шурдук І. В., Васюта В. Б., Івасенко О. А., Григор'єва О. В. Експертиза якості і сертифікація у цифровому середовищі: цифрові паспорти товарів, простежуваність та аналітика відповідності. Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 8. С. 354–359. DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.354. 4. Міняйленко І. В., Чижевська М. Б., Кобець С. П. Управління товарними даними в торгівлі: PIM- та MDM-системи, управлінські рішення і контроль відповідності. Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 8. С. 329–334. DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.329.
Електронні ресурси	1. Державна служба статистики України. Загальний табель (перелік) форм державних статистичних спостережень на 2026 рік. URL: https://stat.gov.ua/uk/page-contents/nakaz-vid-19012026-no19 (дата звернення: 13.10.2026). 2. Miao F., Holmes W. Guidance for generative AI in education and research. Paris: UNESCO, 2023. DOI: 10.54675/EWZM9535. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693 (дата звернення: 13.10.2026).

Примітки:

1. Загальні правила та основні вимоги до укладання бібліографічного опису за ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання.

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.